

ב"ה

**אין ליכט
פון תורה**

מקראות גדולות - תרי עשר

עפניה

עם ח"י פירושים

בלשון הקודש

עם פירוש עברי טייטש

872

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשס"א לפ"ק

א דְּבַר יְהוָה אֲשֶׁר הָיָה אֶל צְפַנְיָה
 בֶן-פוּשֵׁי בֶן-גְּדַלְיָה בֶן-
 אֲמַרְיָה בֶן-חֻזְקִיָּה בִּימֵי יְאֲשִׁיָּהוּ בֶן-
 אֲמוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה: **ב** אָסַף אָסַף כָּל
 מַעַל פְּנֵי הָאָדָמָה נְאֻם יְהוָה: **ג** אָסַף
 אָדָם וּבְהֵמָה אָסַף עֹף-הַשָּׁמַיִם
 וְדָגֵי הַיָּם וְהַמְכַשְׁלוֹת אֶת-הַרְשָׁעִים

פתגם נבואה ביהוה
 קדם יי עם
 צפניה בר פושי בר
 גדליה בר אמריה בר
 חזקיה ביומי יאשיהו
 בר אמון מלך שבקא
 דבית יהודה: ב שיצאה
 אשיצי פולא מעל אפי
 ארעא אמר יי: ג אסף
 אנשא ובעריא אסף
 עופא דשמיא ונגני ימא
 על דסגיאה וקצת

ה"א קו כס"י מנחה סו: אספ
 כס"א סו

מהר"י קרא

א (א) בימיו יאשיהו בן אמון . אע"פ שהיה צדיק נבחר שנאו
 וכסדרו לא היה לפניו מלך אשר שב אל ה' בכל
 לבבו ובכל נפשו ובכל סאדו ככל תורת משה ואחריו לא קם
 כמוהו אע"פ לא בשלה גורת נלחם על ישראל אבל לא נלו
 בימיו שכן כתוב בספרך אך לא ש' מריון אמו הגדול אשר
 תרה ביהודה על כל הכעסים אשר הכעיסו כנשה ויאמר ה' גם
 יהודה אסיר מעל פני כאשר חסירוני וני': (ב) אסף אסף כל .
 חו"ד סעוף השמים ועד בהמת גידו הלכו: והמכשלות את

רש"י
 א (ב) אסוף אסף . לשון כליון כמו (סופטים י"ח)
 וחספת את נפשך דמיתה ואל"ף חסרה
 בחיבה שנייה סהרי היה לו לכתוב אסוף אבל יש כאלה
 הרבה כמו לא ילה עם ערבי (ישעיה י"ג) שהוא כמו לא
 יאהל: (ג) והמכשלות את הרשעים . הם העכו"ם:
 כבו אסף אאסוף כולו: (ד) אסף אדם ובהמה אסף עוף השמים

רד"ק

ו(א) דבר ה' אשר היה אל צפניה בן פושי בן גדליה בן אמריה
 בן חזקיה . י"א כי חזקיה זה חזקיה מלך יהודה
 ואשר אל שאין בזה ראייה אבל באמת גדולים היו אבותיו
 למיכך נזכרו . ושלשה נביאים חתנבאנו בימי יאשיהו ירבוש
 צפניה וחזקיה ואורל כי ירמיה היה חתנבאן בשוקם וצפניה
 בבתי כנסיית ותולדת אצל הנשים ונבואתו היתה קודם שישבו
 יאשיהו ויהודה כרתום: (ג) אסף אסף . אסף כקור סן אסף
 ורוא ענין כליון כמו ואספת את נפשך וגמש ביתך אסף איתן
 סבנין הפעל מנחי הענין: סענין ספ תמו וקול הוא סועל סועל
 והכבר יצא וכן אסף אספסאמר שיוכלה כל חי סעל פני האדמה
 ר"ל סעל איני ישראל ואמר כלל ואחר כך פירש: (ג) אסף אדם
 ובהמה אסף עוף השמים ודגני הים . ובה שממר עוף השמים
 ודגני הים הוא על דרך הפלגה כמ"ש ירמיה מעוף השמים ועד
 בהמת גידו הלכו וכן אמר בהושע בחית השדה וכעוף השמים
 ודגני הים יאספוייתכן כמשמעו כי רוב העופות לא יוכלו בארבע
 כי אם במקום הישוב שימצאו ורעים ופירות ופרחי אילנות וכשיחבר
 יישב אחד ילכו ליישוב אחר וכן פירשנו בירמיה

א (ב) הזכיר הכתוב שמות האבות עד שהגיע לנכד
 והוא חזקיהו המלך והנה על דרך הסברה
 אמריה היה אחי מנשה ואל תתמה כעבור כי יאשיהו שלשי
 לחזקיהו כי יותר ממאה שנים יש מיום שגדל חזקיהו להוליד
 עד מלך יאשיהו: (ג) אסוף . אל"ף אסוף סימן העמיד
 מהבנין הגוסף מגורת ספו תמו פ' הבנין העמיד: אסף .
 כל פעל ראוי להיות משלם אותיות וכיבזוא הפעל בשלון
 הפעיל הכבד החביד השמיד הוא קרוי בנין הגוסף ויש
 ארומם כי אל"ף אסוף כולל כמו אלף אדום ידוסנו:
 (ג) אסף . עשה פ' מלח כל אדם ובהמה ועוף השמים
 ודגני הים . ועסם פני האדמה ארץ ישראל: והמכשלות .
 כי אם במקום הישוב שימצאו ורעים ופירות

מצודת דוד

א (ב) אסוף אסף . ענין כליון כמו ואספת את נפשך (ישעיה
 י"ח) וסימ' כלאי כלאי אסף אסוף ומתכס' ה"א: 9

א (ב) דבר ה' . ר"ל זהו דבר ה' אשר ה' וני': (ב) אסוף .
 חלטה כל פעל חלטה יסכל: (ג) אסף אדם . עשה

פתיחה לספר צפניה

צפניה הנביא האמ' נביאות גי'אנמ' או ארץ ישראל ועם חרוב וערין אונ די ישראל
 ועליון פאר קריבין וערין . ונייל גיי האבין ניט קיין תשובה גי'מדין אויף גיי'ערי
 וינד . אונ אין סוף ספר זאנמ' ער נביאות אויף דער ב'קל'ה פון גונ ומגונ ועען משה
 וועט קוקן אונ די ישראל ועליון ציריק גי'ין קיין ארץ ישראל .— דרייא נביאים האבין
 נביאות גי'אנמ' אין די טעג פון יאשיהו מלך יהודה . אוף חורבן ירושלים . ירמיה
 הנביא אונ צפניה הנביא אונ חזקיה הנביאה . ירמיה קמ נביאות גי'אנמ' אין
 די גאסין . אונ צפניה אין די שוהלין ודבי פ'ר'שים . אונ חזקיה פאר די ניי'ק'ער .
 — אטייל זאנען או צפניה אין גי'ועען פון דיא קל'ק'ער פון חזקיה מלך יהודה .

פירוש ע"ט

א (א) דבר ה' אשר היה אל צפניה נביא וענין די
 רייד פון גאמס נביאות ווס אין גי'ועען
 צו צפניה בן פושי בן גדליה בן אמריה בן חזקיה
 בימי יאשיהו אין די טעג פון יאשיהו בן אמון מלך
 יהודה: (ב) אונ צו המ צפניה גי'אנמ' אסף אסף כל
 מעל פני האדמה נאם ה' איין טאן וועל איך איין טאן
 אלץ בלומר איך וועל פר לענדן אלץ פון אפ דר
 ערד און זאנמ' נאמ': (ג) אסף אדם ובהמה איך וועל
 איין טאן מענטשין אונ בהמות אסף עוף השמים ודגני
 הים איך וועל איין טאן דיא פיגיל פון אונ'סערין
 היטול

והִכַּרְתִּי אֶת־הָאֱדוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה
 נֹאֲמֵי־יְהוָה: יוֹנְמִיתִי יְדֵי עַל־יְהוּדָה וְעַל־
 כָּל־יְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם וְהִכַּרְתִּי מִן־
 הַמָּקוֹם הַזֶּה אֶת־שָׂאֵר הַבְּעַל אֶת־
 שֵׁם הַכְּמָרִים עִם־הַכְּהֻנִים: וְאֶת־
 הַמִּשְׁתַּחֲוִים עַל־הַגְּנוֹת לְצַבֵּא הַשָּׁמַיִם
 וְאֶת־הַמִּשְׁתַּחֲוִים הַנִּשְׁבָּעִים לַיהוָה
 וְהַנִּשְׁבָּעִים בַּמַּלְכִם: וְאֶת־הַנְּסוּגִים

רְשִׁעִים וְאִשִּׁיצֵי יַת
 אִנְשָׁא מֵעַל אִפֵּי אֲרֻעָא
 אִמְרֵי יי: ד נֶאֱרָוּם קִמַּת
 גְּבוּרְתֵיהָ עַל אִנְשֵׁי הַיְהוּדָה
 וְעַל כָּל יְהוּבֵי יְרוּשָׁלַם
 וְאִשִּׁיצֵי מִן אֲרֻעָא הַיָּמִין
 יַת שְׂאֵר בְּעַלֵּא יַת
 שֵׁם כְּמָרֵיהוֹן עִם
 כְּמָרֵיהוֹן: הַיְהוּדָה דְסָגְרִין
 לְאֲגָרִיא לְחִילֵי שְׂמָיא
 יַת דְסָגְרִין דִּי מְקָמִין
 בְּשִׂמָא דִּי קִיבִין וְיִמִין
 בְּשֵׁם פֶּתֶּה קִרְיָהוֹן: יַת
 דְאִסְתַּחֲרוּ לְאֵל תִּרְאָא
 מִבְּמַר פּוֹלְחָא דִּי
 יִדְרָא תַקְעוּ יַת דְמִתְקָא

מהר"י קרא

הרשעים. וכן בירמיה הוא אומר לכן כח אומר ה' הגני נתון
 אל העם הזה פכשולים וכשלו בם אבות ובנים יחדיו שכן ירמיה
 זאבדו: (ד) ונפיתו ידו על יהודה. כמו דאמר ויאמר ה' גם יהודה
 אסור מעל פני כאשר הסירותי את ישראל: את שאר הבעל
 ואת שם הכמרים עם הכהנים. לפי שנאמר ביאשירי והשבות
 את הכמרים אשר נתן כלך יהודה ואת הסקמרים לבגל ויובח
 את כל כהני הבמות אשר שם על המזבחות וכו' וגם את האבות
 אשר נראו בארץ יהודה ובירושלים בעיר ואשירו וכו'. על אותם שנשאר
 היה אומר הכרתה היא אומר והכרתה את שאר הבעל: כל ואת
 המשתחיים על הגנות. שנשארו שלא יערים ואשירו. וכן הוא אומר
 ואת המזבחות אשר על גג עליות אחר: הנשבעים לת'
 הנשבעים בכלכם. כשהם נשבעים לשקר הם נשבעים בל' וכן ירמיה
 הוא אומר אם חי ה' יאמרו אכן לשקר ינשבעו וכן
 נשבעים באמת הם נשבעים במלך שלהם. וכן נעמוס הוא אומר
 חי אלהיך דרך בן דרך באר שבע: (ו) ואת הנסוגים מאחרי ה'
 רד"ק

(ד) אר שאר הבעל. שלא תהיה נטרות לזכרונו:
 הכמרים עם הכהנים. פלחיהו עס כומריהם:
 (ה) הנשבעים לה'. והורים וזכעים כמלכם לעכו"ס
 עושים אותם עיקר לומר אם אין אלהים ממתיך נשבעות ה'
 ארשעים לבדם תהיינה המזבחות על כל והכרתה את האדום
 שהם רשעים וכאומר לעניים חולי סתתרו: (ד) ונשיתו.
 שאר הבעל. גוף הבעל ור' משה הכהן אמר כמו שאר
 עקב: עם הכהנים. הם המשרתים כי ככה מלת כל
 כהן והעד וכהנ' ל': (ה) והנשבעים לה'. כאשר הם
 נשבעים לשם ולמלכם המראים כי הם עבדי השם: (ו) ואת.

אבן עזרא

יירושע וכן דני הים לא ישרצו ברוב כי אם בימים שהם קרובים
 ליושיב: והמזבחות את הרשעים. ויצאו הכבשלות את הרשעים
 שוכשלו בהם כלומר יודענו להם כלומר. יצאו לקראתם צרות
 שוכשלו בהם שמוחו וי' ד' דמויות הקלת רשעים: ואח"כ אמר
 והכרתה את האדום וכן אמר סתחילה אסור אדם ואם כן ימה
 פרס את הרשעים לפי שהמשילם לעשות שורשעים לא ימלטו
 מן הכבשלות שהם חרוב הערב והדבר והשאר שאינם רשעים
 גבורים: את שם הכמרים עם הכהנים. ששאר השאר שמה מין אדם
 ובהמה: (ד) ונפיתו ידו. את שאר הבעל. מה שנשאר עדיין
 בעבודת הבעל כי בני יהודה כל כך בעבודת הבעל
 שלכו ישראל ואפשר כי פה שאמר הכרתה הוא על ידי ואשירו
 אחר ואשירו עשו הרע בנינו השם ואמר שהאלילים יכלו עם עובדיהם
 כמ"ש בתוכחות ההרהר ונתתי את מנזריכם על פני
 גליליכם: את שם הכמרים עם הכהנים. המכרים הם לובשי
 שחורים לשם עכו"ם והכהנים הם כהנים לשם עכו"ם ומאמר
 שםם וזכרם מן העולם: (ו) ואת המשתחיים לה'. והנשבעים לה'.
 ופסעם למלכם וכשהיא
 דכ"כ"ם שהמליכות עליהם והנה הם כשהתפסים עם האל ית'.
 דבר אחר ועבדו והכתוב אומר לא תעשון. אהי אלהי כסף ואלהי
 זהב לא תעשולכם ויהי דבקיהימן בשבט דה' תיבין ויבין בשום פת
 כמרתין ג"א פת כרתין: (ו) ואת הנסוגים. כמו לא נסוג

כמו בני ישראל כי אחאב החזיק בעבודת הבעל ואחריו שאר
 מלכי ישראל ואפשר כי פה שאמר הכרתה הוא על ידי ואשירו
 אחר ואשירו עשו הרע בנינו השם ואמר שהאלילים יכלו עם עובדיהם
 כמ"ש בתוכחות ההרהר ונתתי את מנזריכם על פני
 גליליכם: את שם הכמרים עם הכהנים. המכרים הם לובשי
 שחורים לשם עכו"ם והכהנים הם כהנים לשם עכו"ם ומאמר
 שםם וזכרם מן העולם: (ו) ואת המשתחיים לה'. והנשבעים לה'.
 ופסעם למלכם וכשהיא
 דכ"כ"ם שהמליכות עליהם והנה הם כשהתפסים עם האל ית'.
 דבר אחר ועבדו והכתוב אומר לא תעשון. אהי אלהי כסף ואלהי
 זהב לא תעשולכם ויהי דבקיהימן בשבט דה' תיבין ויבין בשום פת
 כמרתין ג"א פת כרתין: (ו) ואת הנסוגים. כמו לא נסוג

מצודת ציון

(ד) שאר. שור: הכמרים. וכן יקראו כהני עכו"ם וכן וכו' וכו'
 עליו גי' (הסעי'): הכהנים. הם מין אלה מתחלפים בלבושם:
 (ו) הנסוגים. עיני החזק להחזיק כמולו נסוג עיני (הכלים ב'):

יפסד לה יד יכלה: והכבשלות. כ"ל סתמולות מה שהכשפות
 מכשולים כהם את הכבדות ואלו הם עם הכשפים: והכרתה. ככל
 הדבר להפגת העיני: (ד) ונפיתו ידו וגו'. להכות בה: את
 שאר הבעל. כ"ל אף שלשם עכו"ם והכהנים הם כהנים לשם עכו"ם
 וזכרם מן העולם: (ו) ואת המשתחיים לה'. והנשבעים לה'.
 ופסעם למלכם וכשהיא
 דכ"כ"ם שהמליכות עליהם והנה הם כשהתפסים עם האל ית'.
 דבר אחר ועבדו והכתוב אומר לא תעשון. אהי אלהי כסף ואלהי
 זהב לא תעשולכם ויהי דבקיהימן בשבט דה' תיבין ויבין בשום פת
 כמרתין ג"א פת כרתין: (ו) ואת הנסוגים. כמו לא נסוג

פירוש ק"מ

הימיל און די פיש פון דעם ום והכשלות את הרשעים
 און די שמוקלונג פון די רשעים והכרתה את האדם
 און איה וועל פר שנייהו די מעגקשין פון אפ דר
 עקר און נאגם נאמ: (ד) ונפיתו ידו על יהודה און איה
 וועל גי' ינען מין האגם שלאק אוף יהודה און אוף
 אקע ויער פון ירושלים והכרתה גו' און וועל פר
 שנייהו פון דעם דאויגן ארט דם איהר גלייבונג
 פון דעם גר פון דר אפ נאמ בעל את שם הכמרים און

איהר דעם נאמן פון די פוקרים און פהגים פון
 דר אפ נאמ וועל איה פר שנייהו: (ד) ואת המשתחיים
 על הגנות און אוף וועל איה פר שנייהו די ווס בוקין
 זיה אוף די דעקער צו די חיילות פון דעם הימעל
 ואת המשתחיים הנשבעים לה' און אוף די ווס בוקין זיה
 און שווערין פריער בייא נאמ און אז מען זייל גי'
 גיט גלייבין שווערין זיי דר נאך ביי ויער אפ נאמ
 מקלם דען די שבועה האלמין זיי האך גר: (ו) ואת
 הנסוגים

מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְאַשֶׁר לֹא־בִקְשׁוּ אֶת־
 יְהוָה וְלֹא־דָרְשׁוּהוּ: יְהִים מִפְּנֵי אֲדֹנָי
 יְהוָה פִּי קָרוֹב יוֹם יְהוָה בִּי־הִכִּין יְהוָה
 זְבַח הַקָּדִישׁ קָרְאוּ: יְהוָה בְּיוֹם זְבַח
 יְהוָה וּפְקַדְתִּי עַל הַשָּׁרִים וְעַל־בְּנֵי
 הַמֶּלֶךְ: וְעַל כָּל־הַלְבָּשִׁים מִלְּבוּשׁ
 נְכָרִים: וּפְקַדְתִּי עַל כָּל־הַדּוֹלָג עַל־

דני וקא בעימן קדמויה:
 י ספו קל רשיעא מן
 קדם יי אלהים ארי
 קרוב יקא דעתיד
 קמייה מן קדם יי ארי
 אהקון יי קמול עבע
 קמנוהי: ה ויהי ביום
 קמלא בעתיד קמייה
 מן קדם יי ואקער על
 בךרביא ועל בני מלכא
 ועל כל דמהבדושין
 קמפלח לטענתא:
 ס ואקער על כל
 דמהכין בגימטי

מדר"י קרא

על פיהם של אותם כהנים של בעל הסתעים אותם: (ו) כי קרוב יום ה' שבימי הדיקים בן יאשיהו נלו: זבח. ויום הרנה: הקדוש קראיו. לאתו זבח קורא הקב"ה נבוכדנצר וחילו שיאלכו שם כלומר שיגלו אותם: (ח) ופקדתו על בני המלך. אלו הדיקים ויכנוו וצדקתו שהיו מלכי יהודה: מלבוש נכרי. מלבושים שהמכורים לובשים כשהם עובדים פלשתים לפי שראש דגון ושתי כפות ידיו כרותות על המפתח

רש"י
 הריני נכבד לך כעכו"ס: (ו) הקדוש קראיו. וימן חילולתו ליום מועד: (ח) מלבוש נכרי. תכשיט עכו"ס: (ט) הדולג על המפתח. ה' למהלכין בנמוסי פלשתאי שלא היו דורכים על מפתח דגון ע"כ לא ידרכו כהני דגון וגו' (ש"ח ה'): לעז: (ב) ופקדתו על כל הדולג. יותר מכל כל האמות. שהיו

אמר עזרא

כפרהסוף: (ו) הם. זמן הנבוא למשכיל: הקדוש הכין ויזמן: (ח) והיה. דרך משל על מות הרשעים: מלבוש כרי. כנגד כל עם הארץ דרך גלות: (ט) ופקדתו. הדולג. מרוב שמחתם מותם הכאים למלחמת בית אדוניהם מהחם ומרמה ירלו כהנכם בית המלך להכיא מותו החמם בעצמם על מפתח הבית כאלו הם דולגים מרוב שמחתם מפתח בית המושלים הם הפקידים

אחור לבנו כלומר שלא הילכו בדרכיו ולא שברו תורתו: ואשר לא בקשו את ה'. ואפשי שלא עבדו עכו"ם: י"א שאומרים בלבבם לא ייטיב לי ולא ירע זבח תועלת לדרוש אותו ולבקש מלאגו כל אלה שזכר הם בכלל העונש שיבאצאם הכשולות ויכלו ואליהם הוא אומר: (ו) הם מפני ה' אלהים. ר"ל רום והשחוקת מלפניו שהייתם כבורה שלא יביש אל מעצמם הסו מפניו כי קרוב יומו שיביא עליכם: זבח. חללי הרשעים: הקדוש קראיו. זמן: לאתו זבח קראיו והם עוף השמים והיה שהדה לאכול החללים כמש' בתוכחות התורה והיתה נבלתך לזכאל לעוף השמים ולבשת הארץ: (ט) ותיה ביום זבח. דם הם יפלו חרוב יום זבח: והוא יום התרגון כתיב וישחם מלך בכל את בני צדקתו לעניו וגם את כל שוי יהודה שהם ברבלת: ועל כל הלושם מלבוש נכרי. פי' אאויל כשהיו רואים לשום אדם שהיה להם כח עליו מלבוש נאה היו נוטים איתו ומכנו ולוכשם אותו. והתחם רבי אברהם א"ע ז"ל פ"י מלבוש נכרי כנגד כל העם דרך גלות שלא ליבש אדם במלבושיו. וי"ם מלבוש נכרי"ת ועל כל דמהתגושק למפלח למעותות ויום אנשים שמראים עצמם פרושם וחמירם לובשים מלבוש נכרי שלא כשאר העם כדי שיכירום במלבושיהם שהם פרושים ודורכים רעים: (ט) ופקדתו על כל הדולג על המפתח. פי' אאויל על עבדי השמים או על נגרוי המלך כשהיו רואים בבית העני חפץ שיחמרהו שהוא נאה יכנסו בבית העני ויברחה והו שידולג על מפתח בית העני מרוב חפצו לקחתו וכיאר אותו אל אדוניהם ורו הסמלאים בית אדוניהם הם וכרבה: ויברחה רבי אברהם א"ע ז"ל פ"י על מפתח בית אדוניהם כרוב שמאלת שבאים למלא בית אדוניהם חפס ומרמה. וי"ת על כל דמהלכין בגימטי פלשתאי ר"ל שלא היו דורכים על המפתח של בית עכו"ם כמו הפלשתים שנאמר בהם על כן לא ירדו כהני דגון מצינו שהעמטירו ישראל בעצמם יותר מאמות העולם כשהיו על כן לא ידרכו כהני דגון אבל בישראל כתיב הדולג על

מצודת דוד

אשר מעולם לא בקשו את ה': (ו) הם מפני ה'. שהקו ענטי ה' לכל חממו יארכו הימים כי לא כן הוה די קרוב יום הגמול כהא ע"כ יי כנר היען ה' ילסם את הכהנים וסגולין את הקרואים כמורכס הס מות השמים ועוף השמים שיאלכו בשר נבלת הכהנים: (ח) ופקדתו. משנה להכין גמול על כהנים וגו': מלבוש נכרי. דרך החטאים היה ללבוש מלבוש שהוה זר ומנוסם מעצמם יתה כהם: (ט) על וגו'. הם עבדי סמולים אשר ילגו כשהיותם רכ מל

פרוש ע"מ

ועמט נין אין דעם קאג וום דם קולונג וועמ קומען פר מיר קאמ דענקטמ מאל ופקדתי על השרים וגו' וועל איה באפעלרין איין עונש אוף די הארין אונ אוף די קינדער פון דעם מלך אונ אוף אלע די וום קליידרין אן איין פרעקסד קלייד דם מיינט ער דם צייונג פון דעם היידענישע געצין דינקט: (ט) ופקדתי על כל הדולג על המפתח אונ איה וועל באפעלרין אין דעם קראיגין קאג איין עונש אוף אימלרין וום אשקריןגט איבער דר שוועל פלוקריו זיינען אין די גינעלעטין

הנמוסים פאחרי ה' אונ די וום זענין פר רוקט גינרארין אהינקער פון נאך גאמטס דינקט: ואשר לא בקשו את ה' אונ די וואס זוכין גיט גאמט אונ פארשטין אים גיט די אלע וועל איה פר שניידרין: (ו) הם מפני אדני ה' די רשעים וועלן ווערין אפ גימאן פון פאר גאמ דר האר פי קרוב יום ה' דען גאמטס קאג איין גאהינט צו קומען פי תפני ה' זבח דען גאמט האמט אן גיברייט איין קולונג הקדוש קראיו ער הם אן גיברייט זייגי גרופעני חקירות צוא רב צייט: (ח) ויהי ביום זבח ה' אונ עם

הַמִּפְתֵּן בַּיּוֹם הַהוּא הַמְּמַלְאִים בַּיִת
אֲדַנִּיהֶם חָמָס וּמִרְמָה: י וְהָיָה בַּיּוֹם
הַהוּא נְאֻמֵּי הַהוּא קוֹל צַעֲקָה מִשָּׁעַר
הַדְּגָיִם וַיִּלְלָה מִן־הַמִּשְׁנָה וְשָׁבַר גְּדוֹל
מִהַגְּבָעוֹת: י"א הִילְלוּ יוֹשְׁבֵי הַמִּכְתָּשׁ שֶׁבִי
נְדָמָה כַּלְעָם כִּנְעָן נִכְרְתוּ כָּל־נַטְיָי
כִּסְף: י"ב וְהָיָה בַּעֵת הַהִיא אַחַפְשׁ אֶת־

פִּלְשֵׁתַי בְּעֲדַנְא הַהִיא
 דְּקָלָן בֵּית רַבּוּנֵיהוֹן
 חֲמוּף וְגָלְדִין: י' וְהָיָה
 בְּעֲדַנְא הַהִיא אֲמָר י'
 קִל צוֹחָקָא מִתְרַע נִנְיָא
 וַיִּלְלָא מִן עוֹפָא וְהִבְדִּיא
 רַבָּא מִן גְּבָעָתָא:
 י"א אֲיִלְלוּ כָּל דְּתַבְבִּין
 בְּתַחְלָא דְקָדְרוֹן אַרְבִּי
 אֲתַבֵּר כָּל עֲמָא דְדָרְסִין
 עוֹבְרֵיהוֹן דְּעוֹבְרֵי עֲמָא
 דְאֲרַעָא דְכַנְעָן
 אֲשַׁרְרִיצִיאוּ כָּל עֲמֵרֵי
 נְקִסְיָא: י"ב וְהָיָה בְּעֲדַנְא

רשי

מחר"י קרא ת"א חמס. פסחים ז' ה'

(י) משער הדגים. הרגום וינתן מתרע נטו ושער היה בירושלים וכן שמו: מן המשנה. משער העופות שהוא שני לו: (יא) יושבי המכתש. נחל דקדרון העמוק כמכתש. זה חרסם ונתן, ומדרג חלדה משער הדגים זו עכו הנתונה בחוף של הים שם נלווים דגים הרבה. מן המשנה. לוד חרשם משנה לירושלים. מהנבעות. מן שיושבת בראשי ההרים כלפון. יושבי המכתש. זו טבריא שעמוקה מכל ארץ ישראל: כי נרמזה כ"ב עם כנען. חרסם ונתן ארי איתבר כל עמא דדמן וכדכתיב למוכדי עמא דלרשת דכנען: כ"ג נטי"י כסף. כל עתוירי נכסיה טעוני משא כסף וזהב כמו (משלי כ"ו) כוזב האבן ועלל הכול לטון משא: (יב) אחפש את ירושלים בנרות.

אבן עזרא

סוקוה יגיע האדם בחוקה או במרמה להתרעות ללדוניהס:
 (י) והיה. שער הדגים היה בירושלים: מן. הארמון משנה למלך שהוא בתוך העיר: ושבר גדול. מחוץ לירושלים כי הרים סביב לה: (יא) היללו יושבי המכתש. מסילה היתה בירושלים לחרמים ולמהליפתם והיא קרויה מכתש כי כל חרובות העיר זו להם סם הנודע לכל בני העיר: עם כנען. כל סוחר כמו כנען בידו מלאו: מרמה: נרמזה. נכרת: נטיילי כסף. כמו משא: (יב) והיה.

עמקה בכל אי"כ: נרמזה כל עם כנען. סוחר כמו כנען בידו מלאו ישראל נדמו עמי ו"ה כנען כשמשע ארי אתבר כל בני דעובדיהון עובר לסוחר ו"ה כל עתוירי נכסיה: ניט חיה

מצודת דוד

מסחן פסחי העם לעשוק ולגזול חמם וממנה ר"ל נושא הכל במסם ונמכרמה: (י) משער הדגים. יהיה כמעט משער הדגים כן הול שם כסעור: וייללה. קול יללה יהיה כמעט מן החמסם ושבד גדול ישמע מן הנבעות שכל סם סביבות ירושלים: (יא) כי נרמזה. כי נכרת כל עמא הסוגרים וכל נושא משא הכסף הם עתוירי הים: (יב) אחפש וגו'. לכל ססיה מי חמסי הוא ענין מילל לומר לא חסיה מי חמס: וחקתי. חסיהם לכסיה נגזול על הסמסיה סיוסיהם

ע"פ

וְסָם נְעָנָן אִים אִיקְרִי וְשָׁבַר גְּדוֹל מִתְרַעוֹת אֹנָן אִיִּין גְּרוֹקֵר
 בְּרָאָה וְעֵמֵס וְעֵרִין גִּיהֶעֲרַמְת פּוֹן דִּי בִּיהָן וְסָם נְעָנָן
 אַרְוֵם יְרוּשָׁלַּיִם: (יא) הִילְלוּ יוֹשְׁבֵי הַמִּכְתָּשׁ קְלָאָבִם
 אִיר וַיִּצְעֵר פּוֹן דְּעָם שְׁמוּסִיָּא כְּלוֹקֵר אִיר וַיִּצְעֵר פּוֹן
 דְּעָם קְוֵאל קְדְרוֹן וְסָם גְּרַ אִיר מִיָּה וְיִ אִיִּין שְׁמוּסִיָּא
 כִּי גְדָתָא כִּל עָם כִּנְעָן דְּעָן עָם אִיר פִּר שְׁנִימִין גִּינוֹרֵאֵין
 גְּאֵר דָּם פִּלְקָם וְסָם מוֹעֵן בִּיַּיְע כְּעֵשִׂים אֹו וְיִ דָּאָם
 פִּלְקָם וְוָאָם וַיִּצִין אִין לֵאגְדָּר כִּנְעָן נִכְרְתוּ כָּל־נַטְיָי כִּסְף

רק דגן נשאר עליו על כן לא ידרכו כהני דגון וכל הבאים בית דגון על כפתן דגון. לא היו דורכין על כפתן: (י) קול צעקה משער הדגים. פירוש רבותינו משער הדגים זה עכו שנתונה בחוף של דגים ששפת הנחל היה שם גבות והיו גבולות תחת הכים בארץ ושם צדין הציידים וירושלים: וייללה מן המשנה. זה לוד שהיתה על המערב של ארץ ישראל והיתה משנה לוד שהיה ארץ המוכרת לירושלים: ושבר גדול מהנבעות. זו ציפורי שיושבת על החר כצפור: (יא) יושבי המכתש. זו טבריא היושבת בעמק. וזו לפי מדרשו. אבל לפי פשוטו כשער הדגים. שער אחד בירושלים שמוכרין שם דגים. וייללה מן המשנה. ושבר אחד מוכרין העופות. ושבר גדול לירושבי נבעות. וישבו המכתש אותם שיושבים בעמק: כי נרמזה כל עם כנען. כל ישראל שיושבים בארץ כנען: כל נטיילי כסף. שהיו כתיבין כסף הרבה ביהוד: (יב) אחפש את ירושלים בנרות. אחפש בנרות ירושלים קטנים וגדולים. כוח שחפשו בנרות

רדק

כפתן: (י) והיה משער הדגים. שער שהיה בירושלים שהיה נקרא שער הדגים כמ"ש בעזרא וכל שער הדגים ומגדל חננאל ואילו היו בוכרין שם דגים: וייללה מן המשנה. הוא בית המדרש כמו שנאמר בספר מלכים והוא יושב בירושלים במשנה ותיב בית אולפנאי ושבר גדול מהנבעות. מקומות הם בירושלים או סביב לה כמו נבעת גרב הנזכר בספר ירמיה ו"ה קל צוחקה כתיב נטייא וייללה מן עפ"ל ויתברא רבא מן גובשתא ג"א מן נבעתא. ובמדרש אגדה שער הדגים זה עכו שנתונה בחוף של דגים. וייללה מן המשנה זה לוד שהיה שם לירושלים ושבר גדול מהנבעות זו ציפורי שיושבת בראשי ההרים: (יא) היללו יושבי המכתש. מקום עמק בירושלים. ו"ה יתבי בנחל דקדרון ובמדרש אגדה יושבי המכתש זו טבריא שהיא עמקה בכל אי"כ: נרמזה כמו נרמזה טבריא ו"ה כנען כשמשע ארי אתבר כל בני דעובדיהון עובר לסוחר ו"ה כל עתוירי נכסיה: ניט חיה דמן לעוברי עמא דארעא כנעין: נטיילי כסף. נושא חספה והם הסוחרים כמ"ש עובר לסוחר ו"ה כל עתוירי נכסיה: ניט חיה

מצודת דוד

כמו נמחה מסחן היות (הוקלמה ז'): חמס. טעם: (י) חמשה. נמלחן כו"ל וי"ל בין סחי הקומות סחיה משנה לעיר וכן וי"ל יושבת בירושלים במשנה (מ"ב כ"ג): (יא) היללו. נמלחן יללה: חמשה. שם מקום בירושלים עמוק כעלי המכתש שזכרין בה סמסיה: נרמזה. כעני כתיבה כמו ע"ל מולך נמטה (ישעיה ט"ו): עם כנען. ר"ל עמא הסוגרים כמו כנען בידו מלאו מרמה (חובט י"ב): נטיילי. ענין משא כמו ועלל הכול (משלי כ"ו): (יב) אחפש. פרוש

פּוֹן דְּעָם פִּלְקָם אִינוּעַק רוֹיבִין פּוֹן וַיִּי יוֹעֵר פִּרְקֵיגִין
 הַמְּמַלְאִים בַּיִת אֲרִיָּהִם חָמָס וּמִרְמָה וְסָם דִּר פִּרְצִין וַיִּיעֲרַע
 הָאֲרִיָּהִם הוּו סִימ רובוֹגֵג אֹנָן פִּלְקָם שְׁקִיָּיִם: (י) וְהָיָה
 בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻמֵּי הַהוּא קוֹל צַעֲקָה מִשָּׁעַר הַדְּגָיִם וַיִּלְלָה מִן־הַמִּשְׁנָה
 וְשָׁבַר גְּדוֹל מִהַגְּבָעוֹת: י"א הִילְלוּ יוֹשְׁבֵי הַמִּכְתָּשׁ שֶׁבִי
 נְדָמָה כַּלְעָם כִּנְעָן נִכְרְתוּ כָּל־נַטְיָי כִּסְף: י"ב וְהָיָה בַּעֵת הַהִיא אַחַפְשׁ אֶת־

יְרוּשָׁלַם בְּנֵרוֹת וּפְקָדוֹתַי עַל־הָאֲנָשִׁים
הַקְּפָאִים עַל־שְׁמֵרֵיהֶם הָאֲמָרִים
בְּלִבְכֶם לֹא־יִישֵׁב יְהוָה וְלֹא יִרַע:
יְהוָה חִלָּם לְמִשְׁפַּחַת וּבְתֵיהֶם
לְשִׁמְמָה וּבְנֵי בָתִּים וְלֹא יֵשְׁבוּ וְנִמְעוּ
כְרָמִים וְלֹא יִשְׁתּוּ אֶת־יַיִנָם: יְיָ קָרוֹב
יּוֹם־יְהוָה הַגָּדוֹל קָרוֹב וּמֵהַר מָאֵד קוֹל

דהיא אפקדי בלושין
זכרלשון ית ירושלם
קפא דדלשין
בגברשקא ואסער על
גברא דשין שליטא על
נקסיהון דצמרון בקרבון
לא בעא קדם יי
לאיטקא לצדיקא ואף
לא לאבאשא לרשיעא:
י וידון נקסיהון צערי
וקפיהון לבא ויבגון
קהין ולא יתבני ויצבון
פרמין ולא ישגון ית
חקריהון: יי קריב יוקא
צעתי קסיהי מן קדם
יי כפא קריב ומוחי לחדא קר יוקא
בעהיד קסיהי מן קדם יי די ביה קריר וצנח פקן

יום

יְיָ קָרוֹב יּוֹם־יְהוָה הַגָּדוֹל קָרוֹב וּמֵהַר מָאֵד קוֹל
יְיָ קָרוֹב יּוֹם־יְהוָה הַגָּדוֹל קָרוֹב וּמֵהַר מָאֵד קוֹל

מהר"י קרא

בחזון ובסדקין: הקופאים כל שמריהם. שלא יגלו מארצם.
כאותו יין הקופא על שכריו ולא הורק מכלי אל כלי:
(יג) חילם למשפח. נכסיהם ששמו כפלם הם אהנם נכסים
יהיו למשפח: (יד) מר צורה שם גבור. אהרו שהוא גבור
עכשו שם בארץ ישראל אהרו היום יצרת מספר סד:

רד"ק

בעת החייה אחפש את ירושלם בנרות. כמו שמחפש את
הדבר בנר שהיא רופש יפה כן אחפש את ירושלם לבער
כל היפשישים שבה וכן אפר נר אלהים נשמת אדם חופש כל
חירויותיו וכן אפר נר אלהים נשמת אדם חופש כל
בגבריהם: הקופאים על שכריותם. שהם קפאים בכתיבתם על
מסוגם כמו היין שהוא שקם על שמריו הדבר השוכן ומוקבץ
ביחד כמו הבית הקופאים והחלב הקופא נקרא קפאון שהוא
עומד ואינו צד וחי' דשין שליט על נכסיהון: לא יישב ה' ולא
ירע. אין השוכן והרע הבא על האדם מאתו כי לא ישגות
בתחתונתו ר"ת לא ועוד קדם ה' לאומבא לצדיקא ואף לא
לאבאשא לרשיעא: (יג) והיה חילם. נכסיהם חילו לבו ובעני
בתים. הבתים שבנו לא ישבו בהם ומן רב כי מהרה יצאו מהם וכן
הכרמים ששפכו לא ישתי יינם כי אם כעס זמן: יי קרוב
יום ה'. ומהר מאד. כמו המריחה והוא תאר בשקל ושבה אני
מקום גבה אמר כאלו יום: קרא ובעניה קולו וקרא מר ואמר
שם גבור שם ובאי גבורים להרים או שם יהיו הגבורים נתגרם

מצורת רד"ק

מנין דקור ודרישה כמו פתנו חספס מחספס (מהלים ס"ד): הקופאים:
הכלים ממעל כי וילף סכרוז (מ"ג ו') תרגומו וקפא כדנלל:
שמריהם. הוא מעילם המשקט כסופל לשני סכלי כמו נשוקט הוא
אל שמריו (יכמים מ"ח): ירע. מלשון רעם: (יג) חילם. ששכס
כמו יסא חיל דאשק (יטעים ח'): בלישיסה. ענין רמיסה כמו

יבא: קול יום ה'. כ"ל סקול של יום ה' היום גדול כ"כ עד טפ"א

חלקק בענוותיהם: הקופאים. הוסיפם על שמריהם
וילף סכרוז (מלכים ב' ו') מתרגומין וקפא פרוחא:
האומרים בלבבכם לא יישב ה'. לעושי רעונו: ולא
ירע. לעושרי רעונו: (יד) מר צורה שם גבור. הגבור
אבן עזרא

עסס אחפש בנרות כי כבר יוכל חס לראות מה שיש בחלדרי
חדרים כי אור השמש לא יבנם שם וככה נר אלהים נשמת
אלם חופש והנה בנרות כאליו בנרות אחפש: הקופאים.
שהם שאנשים וקפאים ומלת קופאים כמו קפוא תהומות דבר
השוכן ומוקבץ. ביחד נקרא קפאון וככה זה קופאים
השכנים בעת על תקולתם: (יג) והיה חילם. כחש ואונם:
ובנו. פועל עבר הכתיב שכנו לא ישבו שם עוד: (יד) קרוב
יום. נקמת ה' וכיום ההוא קול מר גורם שם גבור שם כל

בתים. הבתים שבנו לא ישבו בהם ומן רב כי מהרה יצאו מהם וכן
הכרמים ששפכו לא ישתי יינם כי אם כעס זמן: יי קרוב
יום ה'. ומהר מאד. כמו המריחה והוא תאר בשקל ושבה אני
מקום גבה אמר כאלו יום: קרא ובעניה קולו וקרא מר ואמר
שם גבור שם ובאי גבורים להרים או שם יהיו הגבורים נתגרם

פירוש ע"מ

שקט ושאטן כיון חלף ספן שצמיו ספיון ספס כלומר לא כל להם
עסס מחסיו ומרוב כל מעששים במקום ואומרים בלבבם לא יישב ה'
לצדיקים ולא ישפח רע לרשעים ככל לפי המקרה: (יג) והיה
חילם למשפחה. לכן יסיה מלמדם נגלו סלויב ובעינים יסיו
מעטם כי יגלו מהם: ובנו בתים. סס יעלרסו בננין כי יבנו בתים
חכל לא ישבו כסס כי יגלו מאלרם וכן ופענו כרמיס ונו': (יד) קרוב
יום ה' הגדול. יום סגמול הגדול כסס עמ' קרוב הוא ומאל סהכ

פירוש ע"מ
צוא די צד: קרים אונ מוטם גימ קיין שלעקב צוא דיא
רשעים גייערעט עם קוקמט אלץ במקרה אויף דיא
ועל איה באפקעלין איין פוןגעניות: (יג) והיה חילם
משפחה גימיהם לשפחה אונ זייער גוטם וועט זיין צו
איין רובונג אונ זייערי הייער צו פר וויקמנג יבנו
בתים גר אונ זי וועלין בווען הייער אונ וועלין גימ
זיצין איין זי אונ וועלין פלאנצין וויין זערמקער אונ
וועלין גימ מרדקען זייער וויין נוארם: זי וועלין פר
מריבען ווערין פון זייער לאגד: (יד) קרוב יום ה'
הגדול עם איין נאהנימט צו קוקען נאמטס נאמטס סה
קרוב ופתי מאד ער איין נאהנימט אונ איילמ זייער צו
קוקען קול יום ה' פר צורת שם גבור דם קול פון נאמט

יָבִיאוּ מִתְּהִלַּת יְיָ
 מִי יִקְרָא פֶּעֶבֶר יִקְרָא
 הָרֹא יוֹם עֲקָב וְעֵינֶיךָ
 יוֹם רְגוֹשׁ וְאֶתְרֵנוּשָׁא
 יוֹם חֲשׂוֹךְ וְקִבְלָא יוֹם
 עֲנָנָא וְאַמְטָתָא : מו יוֹם
 שׁוֹפָרָא וְנִבְכָא עַל קְרוּנֵי
 כְּרִיבְתָא וְעַל רִמְתָּא
 מִגְּמֻלָּתָא : יז וְאַעֲיֵק
 לְבַנְיָא אֲנָשָׁא וְיִהְיֶה
 כְּסִמָּן אֲבִי קָדְשׁ יְיָ חֲבוּ
 וְיִשְׁתַּפֵּף דְּמֹהוּן לְעִפְרָא
 וְיִבְרָכְהוּן כְּסִחְתָּיָא :
 יח אֶף כְּסִפְיָהוּן צַף
 דְּהַבְּהוֹן לֹא יוֹכֵל
 לְשִׁיבֹתְהוּן בְּיוֹם רִוְזָא
 דְּיִי וְקָאֵשׁ אֲפֻרְעֻנְתָּיהּ
 הִיא יוֹם פְּסִיחָא וְיִהְיֶה
 יוֹם קָדְשׁ וְיִהְיֶה

יוֹם יְהוָה מִר צָרָה שֵׁם גְּבוּר : מו יוֹם
 עֲבָרָה הַיּוֹם הַהוּא יוֹם צָרָה וּמְצוּקָה
 יוֹם שָׂאָה וּמְשׂוֹאָה יוֹם חֲשׂוֹךְ וְאִפְלָה
 יוֹם עָנָן וְעִרְפָּל : מז יוֹם שׁוֹפֵר וְתִרְוַעָה
 עַל הָעָרִים הַבְּצֻרֹת וְעַל הַפְּנוֹת
 הַגְּבוּהוֹת : יז וְהִצַּרְתִּי לְאָדָם וְהִלְכִוּ
 כְּעֹרִים כִּי לִיהוָה חֲטָאוּ וְשִׁפְךְ דַּמָּם
 כְּעֹפֵר וּלְחֻמָּם כְּגִלְלִים : יח גַּם־כְּסָפָם
 גַּם־זָהָבָם לֹא־יִוָּכַל לְהִצִּילֵם בְּיוֹם

רש"י

יזרח בקול מר: (מו) יום שואה, לטן סממון: ומשואה. סממון יותר: (יז) והצרותי לאדם. לישאל הקרוים אדם: ולחומם. כשרם ולטון ערבי כשר קורין אל לחם: כגללים. רעי: אכן עזרא

מהר"י קרא

(יז) והצרותי לאדם והלכו כעורים: שלא ימצאו להם עצה להציל כאותה צרה: כי לה' חטאו. ולכן לא יצילו סגורתו: אדם: ולחומם. כשרם ולטון ערבי כשר קורין אל לחם: כגללים. רעי: אכן עזרא

גבור לרחם מר בקולו יעקב לעקה מרה: (עו) יום שואה ומשואה. כמו זבוק ומנוקה: יום חשך. כדרך יקדר עליהם היום: (עז) יום שופר. ומרעת האויב: הפנות. כמו נבעות: (יז) והצרותי לאדם. מהם בערים הגלורות: ושפך דמם. לרוב כעפר: ולחומם כגללים. כשרם כלטון וכמעלה וכמוהו וימטר עלימו בלחמו: כגללים. כמו כגללי ללח האדם: (יח) גם. העטם נעטם גם כספם:

מצורת דוד

הגבור יעקב ויטלן בענתמה קול מר: (עו) יום עברה. גם היום יביא יום עברה כי פתחם ימלא כהם עברה וזמם: (עז) יום שופר ותרועת. זה יביא שמע קול שופר מן הכשרים הללים על הצרים כענכות וגו': (יז) והצרותי לאדם. מיטל לזה על יסלל הקרוים אדם ויטלן כעורים מבלי דעת מהם ימלאו הלל: כעפר. כמו כספם אשכח ככל הארץ וכשרם ויטלן ככל סתקומות כגללי היום: (יח) גם כספם וגו'. לא ר' טלן ויטלן להליל עמל' כענכותם כי גם כספם וזהם לא יעלו לח עמלם כמה שזכר אל הכשרים כי ע"ש

שופר און וועלן שאלין אין אים על הדרים הבצורות ועל הפנות הגבוהות אוף די פעסעטע שפעט פון דיא ישראל און אוף די הויכע עקין צו האלמן מלקמה: (יז) והצרותי לאדם און איה גאט וועל איינגען צו די מענטשין פון ארץ ישראל ויהיו בערים און וייא וועלן גיין פאר צרות גלייה ווי בלינדע פי ליה חשאי דען ניי האבין צוא מיר גאט גיינדיגט דרום ישפך דם כדער וועט ויער בלוט פר גאטין ווערין גלייה ווי ערד וום ווערם פר שיט און עם אין גיט ניוואקט גלחמם כגללים און ויער פלייש וועט זיין גיווארפין אין אלע ערמער גלייה ווי צואה: (יח) גם כספם ויר אויה ויער גאלד און אויה ויער זילבער וועט זיי גיט קענן מציל זיין אין טאג פון נאמם גרים צארין ובאש

מהר"י קרא

מחור"ק

והיו המן גבראו מהקמלין. והחכם רבי אברהם פי שם יהיה הגבור צורת מר: (עו) יום עברה. מבואר הוא והם' כולו כפול בענין במ"ש לחוק הענין: (עז) יום שופר ותרועת. שוריעו האויבים עליהם כשיכבשו הערים הבצורות: הפנות. הם המגדלים: (יז) והצרותי לאדם. הצרותי מלרע לאדם הלמיד קבוצה פי' והצרותי אל האדם שיהיו תוך הערים בבצור שיהיו בה בלחם צר ומים לחץ: כעפר. שהוא נשפך לרוב שאין אדם חושש על שמימותו כן יושך דמם כלי חסלה לרוב: ולחומם כגללים. בשרם יהיה נשפך באשפות כמו העגל וכן וימטר עלימו בלחמו בבשרו: (יח) גם כספם. אך נבדלה. אותה

והיו המן גבראו מהקמלין. והחכם רבי אברהם פי שם יהיה הגבור צורת מר: (עו) יום עברה. מבואר הוא והם' כולו כפול בענין במ"ש לחוק הענין: (עז) יום שופר ותרועת. שוריעו האויבים עליהם כשיכבשו הערים הבצורות: הפנות. הם המגדלים: (יז) והצרותי לאדם. הצרותי מלרע לאדם הלמיד קבוצה פי' והצרותי אל האדם שיהיו תוך הערים בבצור שיהיו בה בלחם צר ומים לחץ: כעפר. שהוא נשפך לרוב שאין אדם חושש על שמימותו כן יושך דמם כלי חסלה לרוב: ולחומם כגללים. בשרם יהיה נשפך באשפות כמו העגל וכן וימטר עלימו בלחמו בבשרו: (יח) גם כספם. אך נבדלה. אותה

מצורת ציון

עטסה: מין אומר טעם (ט"ז) צרה. עין טלנת קול גדול כמו יום חף וליח (ט"ט): (יז) ערה. עין כעם: ומצוקה. עינו כמו לרע וכן כדרך לרע וזקנה (ט"ל) וככל המלה כעמות נרדפים להסלגת הענין: שואה ומשואה. עין חושך ושעמון כמו פתם וזמם ומשואה (ר"ז): וערפל. כוה עב הפען: (עז) הפנות. סם המגדלים שרבים לעמוד כעמם וזויה המגלה: (יז) והצרותי. משון לרע: ולחומם. כן יקרא גם הבשר כמו כי תאמם להטעם (הושע ט'): כגללים. כנולא עמו כגללי ללח יאחד (חזק כ'): פירוש

טאג וועט זיין גרוים. דאס אפילו דר גבור וועט דארטין בייא דר מלקמה שרייען מיט איין בימער קול פר צרות: (מו) יום עברה היום יהוא איין גרים צארידיגער טאג וועט זיין דר דאזיגער טאג דאס גאט וועט שיקין אין איהם זיין גרים צארין אוף די ישקר אל יום צרה ופצוקה איין טאג פון צרות און פון ענג שאפט וועט דער טאג זיין יום שאה ומשואה איין פר וויסמער טאג און איין גאנג פר וויסמער טאג וועט זיין דר טאג יום חשך ונאפלה איין פינצטערער און איין גאנג פינצטערער טאג וועט זיין דר טאג יום ען וערפל איין וואלקידיגער און איין אופלידיגער טאג וועט זיין דר טאג: (מז) דר טאג וועט זיין יום שופר ותיקתה איין טאג וואס די פינגט וועליון בלאזין

עֲבַרְתָּ יְהוָה וּבָאֵשׁ קִנְאָתוֹ תֹאכַל כָּל־
 הָאָרֶץ כִּי כָלָה אֶדְ-נִבְהָלָה יַעֲשֶׂה אֶת־
 כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ : ב " הַתְּקוּשָׁשׁוּ
 וּקְוֹשׁוּ הַגּוֹי לֹא נִכְסַף : ג בְּמָרָם לָדַת
 חֶק בְּמוֹיָן עֵבֶר יוֹם בְּמָרָם ו לֹא־יָבֹא
 עֲלֵיכֶם חֲרוֹן אַף יְהוָה בְּמָרָם לֹא־יָבֹא
 עֲלֵיכֶם יוֹם אַף־יְהוָה : ג בְּקִשְׁוֹ אֶת־

יסופון כל בשיעי ארעא
 ארי נמירא ברם שיצאה
 יעביד עם כל יתבי
 ארעא : א אהתקשו
 ואתו ואתקרבו עמא
 דלא חמיד למהיב
 לאוריתא : ב עד דלא
 הפוק עליכון עיניה
 בית דיקן ויהון דקון
 לכמוצא דנשכא ביה
 רוחא וכמולא דעבי מן
 קדם וימא עד דלא ייפי
 עליכון הקוף ריגוז דני
 עד לא ייפי עליכון יום
 ריגוז דני : ג תבעו ית

ה"א התקשו : ב"ט עק ט"ז ס סכולין ח"ט :

מדר"י קרא

ולחםם כגללים : בשרם וישלך כגללי צואת אדם :
 ב (א) התקוששו וקושו : הואיל וכן נגזר עליכם טוב לבם
 שתקששו עצמכם ואחר כך קשטו אחריים : הגוי לא
 נכסף : שלא יש לכם חסוד להקב"ה : (ב) במרם לדת חק
 במרם שהובא גזרת הקב"ה : לדת : לשון סאודע : כמו כי לא
 תדע מה ילד יום : ככזן עבר יום : שתורו בארצות כמזן
 כמזן עבר : הכי זה מקרא קלר כמזן העובר מלפני
 כן תרגם יונתן ומהון דמן כמולא דנשכא ביה רוחא כתננא
 דר"ק

רש"י

ב (א) התקוששו : התלקטו והספידו כמו לקושש קש
 (שמות ה') : וקושו : מעשיכם השוו מעשיכם
 לדעת קושכם : ורבותיו ז"ל דרשו קאטו עלמך וחסר כך
 קאטו אחריים עשו שניהם לשון היקם אלם המסוה עלמז
 ומישר דרשו : הגוי לא נכסף : דלא המד למויח
 לאוריתא : (ב) במרם לדת חוק : לפני כל הגזירה
 רוח וכשען העובר מלפני השמש חרה ותרגמו של עבר יום
 אבן עזרא

אבן עזרא

ב (ה) התקוששו וקושו : העטם התוכחו והוכיחו ור'
 מהה אמר התקבלו וקבלו מגזרת לקושש קש שהוא
 לאסוף הקש ולאחרים אמרו כמו תרגום זקתיו ושנתי : לא
 נכסף : אינו אהוב וממך לגויים מגזרת נכספה וגם כלתה :
 (ג) במרם לדת רק : נטרם כל יכל העתיד שישימכם
 כמזן עובר אשר תרפנו רוח : (ג) בקשו : חס פעלתם
 לשיבת לאוריתא ואז"ל כתב זה הגוי שאינו נכלם ולא יבוש
 במרם שיהלך חק היום כלובר כמזרת התקוששו ור"י עד
 מוקדם וכן היא תכונת חפ' המרם לדת חק היום עבר כלובר
 לדת חק והמאחר מוקדם במקרא רביב כמו סקוים שם קבר
 אל יודיע נהי ויודיע נהי אל מספד וחרוטים לחם רביב וי"ת
 דערי כן קרם יומא כלובר מפני השמש נוסחא אחרת וכתננא

מצודת דוד

לא יקחו פדיון נפש : ביום עברת ה' : ביום בוא עברת ה' : כל
 הארץ : כל יושבי הארץ : כי כלה אד נבהלה יעשה : ר"ל הבהלה
 יעשה אך כליון אה כל יושבי הארץ ולא ימלוו פדיון כסודו ממזן :
 ב (6) התקוששו וקושו : חספו עלמתיכ אמר העבירות שבידכם
 לשוב מהם וגם חספו עיבודם וזלתיכם להשיב אומת : הגוי
 לא נכסף : לחם הגוי שליכס עמה השוקים לה' : (ג) במרם לדת
 חוק : עד לא יולד חוק גזירה : כמזן עבר יום : הוא כמו סוף
 יום כמזן עבר ומצב על נטרם נוער נטרם יכל יום שחייב כו

פירוש ע"ט

ובאש קנאתי תאכל כל הארץ און דורך דעם פייער פון
 גאמם ציארין וועט ווערין פון פון דעם דאס נאנגע
 לאנד כי כלת אד נבהלה יעשה דען איין פון לענדעניש
 אונ נייערשט איין דר שרעקענען וועט גאמ קאן
 מיט אלע וייער פון דעם לאנד :
 ב (א) ונאמם גאמ התקוששו וקושו קלוברט אום אייערי
 פעהקער אונ קלוברט די פעהקער פון אנדערע
 קלוברט כאכמך רעכמך פארמיג אייער וועג אונ דר
 גאך מאכמך רעכמך פארמיג דעם וועג פון אנדערע
 לייט הגוי יכל נכסף דו פאלק ישראל וום דו גילוקמך

(ח) קנאתי : ענין כעס ומחמה כמו הכ קלאוי כלל אל (דכריס
 ל"ב) : תאכל : ענין תחטם : נבהלה : מל' כעס :
 ב (6) התקוששו וקושו : ענין השוקים והלקיחה היסוד כמו לקושש
 קש (שמות ה') : נכסף : ענין חזק והמזד כמו נכסף
 נכספת (נבכתיס ל"ב) : חק : גזירת ספקים : כמזן : היא
 פסולת הסתוהה כמו כמזן יוסטר עונקין (הושע י"ג) : (ג) בקשו :
 נפדוים לבין העמו' כמזן העובר כהיה : במרם גוי חרון אף ה' :

יְהוָה פִּלְעֲנֵנוּ הָאָרֶץ אֲשֶׁר מִשְׁפָּנוּ
 פָּעַלְוּ בְּקִשְׁר־צֶדֶק בְּקִישׁוֹ עֲנֹה אֹרְיִ
 תִּפְתָּרוּ בְּיוֹם אָפִי הַיְהוָה: י כִּי עֲזָה עֲזוּבָה
 תִּהְיֶה וְאִשְׁקָלוֹן לְשִׁמְמָה אֲשֶׁדוּד
 בְּצִהְרִים יִגְרְשׁוּהָ וְעִקְרוֹן תִּעְקֶר: ה הַיּוֹי
 יִשְׁבִי חֶבֶל הַיַּם גְּוֵי כְרִתִּים דְּבַר־
 יְהוָה עֲלֵיכֶם בְּנֵעַן אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים

דחלקה דני קל ענוגני
 ארעא דדיני רעוהיה
 עקרו תקעו קישקא
 תקעו ענוהנוהא קאים
 יתגין עליכון ביום
 רגזא דני: ד ארי עזה
 שביקא חבי ואשקלון
 לצרו אשדוד בטיהרא
 ותר כונה ועקרון
 ותעקר: ה ה יתקין
 בספר ימא עקא דיתקין
 לאשתיצאה גזרת
 פתקא דני עליכון
 דיתקין בנען ארעא
 דפלשתא

ת"א עני ארץ ימות עם (מגזר 10) מכלולו כג (מגזר 10) כקול לך מגזר 10 ומקורו מגזר 10
 מהר"י קרא

רש"י
 טעמי מן קדם יומא, כל' וכו' וכו' זהו לשון 55:
 (ד) כי עזה עזובה היתה, כי אם תפשו כן חסדוק על
 סניכס הרעים פלשת ועמון ומואב כמו שהכניח מסדן
 והולך: בצהרים יגרשוהו, אשדוד שמה ובלהים אשר
 יסוד זה קטב יגרשוהו ושהי שדודה, דבר אחר בלהים
 יגרשוהו מקום מרעה לכן היה בלהים קטב לחת זו ללן

טעמי מן קדם יומא, כל' וכו' וכו' זהו לשון 55:
 (ד) כי עזה עזובה היתה, כי אם תפשו כן חסדוק על
 סניכס הרעים פלשת ועמון ומואב כמו שהכניח מסדן
 והולך: בצהרים יגרשוהו, אשדוד שמה ובלהים אשר
 יסוד זה קטב יגרשוהו ושהי שדודה, דבר אחר בלהים
 יגרשוהו מקום מרעה לכן היה בלהים קטב לחת זו ללן

שעבר לרוח הים: (ד) כי עזה עזובה היתה, אם הבקשו צדק
 וענה וחשבון הקב"ה מעליכם אפן ותשלום על האומות, ענה
 היא תהיה עזובה ואשקלון לשמטה, וזה ענין שסטה אצל
 אשקלון ואל אשקלון פשטע שקולו לשון לקיחה שיקחו אותה
 האומות ויליכיה בגולה והיתה ארצם שמטה: אשדוד בצהרים
 יגרשוהו, זהו מלשון יסוד: ועקרון תעקר, גם היא: (ה) חבל
 חים, שפת הים: גוי כרתים, גם הם כפלשתים כנען ארץ

וכן הוא אומר איכה תרביץ בלהים (ש"ה א'): (ה) חבל הים,
 ספר ימא ולשון חבל מדת הקרקע היא שמודדין
 בחבל כלומר הסמוכים לים: גוי כרתים, עמא דקייבין לאיזהלמה ומי הן יושבי חבל הים כנען ארץ פלשתים כי
 פלשתים יושבים על שפת הים האחרון במערכה של ארץ ישראל בתוך מזרזי תהומיה וחק שדרשו והנחון לכליה גוי
 כרתי מדינה היא כפלשתים ומהם כרתי וכן הוא אומר כרתי (כמוחל ל' ח') אכנתו פשטנו נגב הכרתי וגו' ות"י

וכן הוא אומר איכה תרביץ בלהים (ש"ה א'): (ה) חבל הים,
 ספר ימא ולשון חבל מדת הקרקע היא שמודדין
 בחבל כלומר הסמוכים לים: גוי כרתים, עמא דקייבין לאיזהלמה ומי הן יושבי חבל הים כנען ארץ פלשתים כי
 פלשתים יושבים על שפת הים האחרון במערכה של ארץ ישראל בתוך מזרזי תהומיה וחק שדרשו והנחון לכליה גוי
 כרתי מדינה היא כפלשתים ומהם כרתי וכן הוא אומר כרתי (כמוחל ל' ח') אכנתו פשטנו נגב הכרתי וגו' ות"י

וכן הוא אומר איכה תרביץ בלהים (ש"ה א'): (ה) חבל הים,
 ספר ימא ולשון חבל מדת הקרקע היא שמודדין
 בחבל כלומר הסמוכים לים: גוי כרתים, עמא דקייבין לאיזהלמה ומי הן יושבי חבל הים כנען ארץ פלשתים כי
 פלשתים יושבים על שפת הים האחרון במערכה של ארץ ישראל בתוך מזרזי תהומיה וחק שדרשו והנחון לכליה גוי
 כרתי מדינה היא כפלשתים ומהם כרתי וכן הוא אומר כרתי (כמוחל ל' ח') אכנתו פשטנו נגב הכרתי וגו' ות"י

מפשט עד עתה בקשוהו והוספו ענוה כפרס בוא אוחו
 היום בקשו אל תבטחו עזר מפלשתים: (ד) כי עזה עזובה
 הדיה, דרך נכות וככה ועקרון תעקר: י גרשוהו, י
 יגרשו הלוים אכנים ממנה: (ה) חבל, חבל מן חבל
 תחלתם וזה הים הוא ים פלשתים וכתוב פלשתים לכנעני

מפשט עד עתה בקשוהו והוספו ענוה כפרס בוא אוחו
 היום בקשו אל תבטחו עזר מפלשתים: (ד) כי עזה עזובה
 הדיה, דרך נכות וככה ועקרון תעקר: י גרשוהו, י
 יגרשו הלוים אכנים ממנה: (ה) חבל, חבל מן חבל
 תחלתם וזה הים הוא ים פלשתים וכתוב פלשתים לכנעני

מפשט עד עתה בקשוהו והוספו ענוה כפרס בוא אוחו
 היום בקשו אל תבטחו עזר מפלשתים: (ד) כי עזה עזובה
 הדיה, דרך נכות וככה ועקרון תעקר: י גרשוהו, י
 יגרשו הלוים אכנים ממנה: (ה) חבל, חבל מן חבל
 תחלתם וזה הים הוא ים פלשתים וכתוב פלשתים לכנעני

הוא חבל הגזירה וכפל סדכר לחוספה אזכרה: יום אף ה', סוף
 יום סוף מהסוגיעות: (א) אשר משפצו פעלו, לכך עטו משפט
 על ידי זה תהיו סמכים כיום אף ה' ולא יפשה עמכם כלת עזובה
 כלת חסדוק לא חסוי כלם בגולה וספנו פס ונחמנו לא סוף עזובה
 ואל יגרשוהו בעם בלהים לא וכל מי מהם להסמך עלנו ואת הכל
 יגרש ולא יסוף מי חלקן להחיק בה: תעקר, כל' לא יסוף מי כדכד הנמק ככח: (ס) הוי יושבי חבל הים, הוי חל הישיבים
 במזרח: שפת הים שפא גוי כרתים הם מלשמים כח' פשטנו נגב הכרתי (ש"ה ל') ולמסע דענין לחמל כל השלל גדולו אשכ קתו
 מלכן פלשתים (סס): דבר ה', הוא האמור כסוף המקרא והלכדמך וגו': כנען ארץ פלשתים, פלשתים חמסב ללכן כנען

הוא חבל הגזירה וכפל סדכר לחוספה אזכרה: יום אף ה', סוף
 יום סוף מהסוגיעות: (א) אשר משפצו פעלו, לכך עטו משפט
 על ידי זה תהיו סמכים כיום אף ה' ולא יפשה עמכם כלת עזובה
 כלת חסדוק לא חסוי כלם בגולה וספנו פס ונחמנו לא סוף עזובה
 ואל יגרשוהו בעם בלהים לא וכל מי מהם להסמך עלנו ואת הכל
 יגרש ולא יסוף מי חלקן להחיק בה: תעקר, כל' לא יסוף מי כדכד הנמק ככח: (ס) הוי יושבי חבל הים, הוי חל הישיבים
 במזרח: שפת הים שפא גוי כרתים הם מלשמים כח' פשטנו נגב הכרתי (ש"ה ל') ולמסע דענין לחמל כל השלל גדולו אשכ קתו
 מלכן פלשתים (סס): דבר ה', הוא האמור כסוף המקרא והלכדמך וגו': כנען ארץ פלשתים, פלשתים חמסב ללכן כנען

הוא חבל הגזירה וכפל סדכר לחוספה אזכרה: יום אף ה', סוף
 יום סוף מהסוגיעות: (א) אשר משפצו פעלו, לכך עטו משפט
 על ידי זה תהיו סמכים כיום אף ה' ולא יפשה עמכם כלת עזובה
 כלת חסדוק לא חסוי כלם בגולה וספנו פס ונחמנו לא סוף עזובה
 ואל יגרשוהו בעם בלהים לא וכל מי מהם להסמך עלנו ואת הכל
 יגרש ולא יסוף מי חלקן להחיק בה: תעקר, כל' לא יסוף מי כדכד הנמק ככח: (ס) הוי יושבי חבל הים, הוי חל הישיבים
 במזרח: שפת הים שפא גוי כרתים הם מלשמים כח' פשטנו נגב הכרתי (ש"ה ל') ולמסע דענין לחמל כל השלל גדולו אשכ קתו
 מלכן פלשתים (סס): דבר ה', הוא האמור כסוף המקרא והלכדמך וגו': כנען ארץ פלשתים, פלשתים חמסב ללכן כנען

מצורת דוד
 הוה חבל הגזירה וכפל סדכר לחוספה אזכרה: יום אף ה', סוף
 יום סוף מהסוגיעות: (א) אשר משפצו פעלו, לכך עטו משפט
 על ידי זה תהיו סמכים כיום אף ה' ולא יפשה עמכם כלת עזובה
 כלת חסדוק לא חסוי כלם בגולה וספנו פס ונחמנו לא סוף עזובה
 ואל יגרשוהו בעם בלהים לא וכל מי מהם להסמך עלנו ואת הכל
 יגרש ולא יסוף מי חלקן להחיק בה: תעקר, כל' לא יסוף מי כדכד הנמק ככח: (ס) הוי יושבי חבל הים, הוי חל הישיבים
 במזרח: שפת הים שפא גוי כרתים הם מלשמים כח' פשטנו נגב הכרתי (ש"ה ל') ולמסע דענין לחמל כל השלל גדולו אשכ קתו
 מלכן פלשתים (סס): דבר ה', הוא האמור כסוף המקרא והלכדמך וגו': כנען ארץ פלשתים, פלשתים חמסב ללכן כנען

מצורת דוד
 הוה חבל הגזירה וכפל סדכר לחוספה אזכרה: יום אף ה', סוף
 יום סוף מהסוגיעות: (א) אשר משפצו פעלו, לכך עטו משפט
 על ידי זה תהיו סמכים כיום אף ה' ולא יפשה עמכם כלת עזובה
 כלת חסדוק לא חסוי כלם בגולה וספנו פס ונחמנו לא סוף עזובה
 ואל יגרשוהו בעם בלהים לא וכל מי מהם להסמך עלנו ואת הכל
 יגרש ולא יסוף מי חלקן להחיק בה: תעקר, כל' לא יסוף מי כדכד הנמק ככח: (ס) הוי יושבי חבל הים, הוי חל הישיבים
 במזרח: שפת הים שפא גוי כרתים הם מלשמים כח' פשטנו נגב הכרתי (ש"ה ל') ולמסע דענין לחמל כל השלל גדולו אשכ קתו
 מלכן פלשתים (סס): דבר ה', הוא האמור כסוף המקרא והלכדמך וגו': כנען ארץ פלשתים, פלשתים חמסב ללכן כנען

מצורת דוד
 הוה חבל הגזירה וכפל סדכר לחוספה אזכרה: יום אף ה', סוף
 יום סוף מהסוגיעות: (א) אשר משפצו פעלו, לכך עטו משפט
 על ידי זה תהיו סמכים כיום אף ה' ולא יפשה עמכם כלת עזובה
 כלת חסדוק לא חסוי כלם בגולה וספנו פס ונחמנו לא סוף עזובה
 ואל יגרשוהו בעם בלהים לא וכל מי מהם להסמך עלנו ואת הכל
 יגרש ולא יסוף מי חלקן להחיק בה: תעקר, כל' לא יסוף מי כדכד הנמק ככח: (ס) הוי יושבי חבל הים, הוי חל הישיבים
 במזרח: שפת הים שפא גוי כרתים הם מלשמים כח' פשטנו נגב הכרתי (ש"ה ל') ולמסע דענין לחמל כל השלל גדולו אשכ קתו
 מלכן פלשתים (סס): דבר ה', הוא האמור כסוף המקרא והלכדמך וגו': כנען ארץ פלשתים, פלשתים חמסב ללכן כנען

פר כריבין וי עקרון תעקר אונ די שקמא עקרון נועם
 אום גיריסין נוערין: (ה) הוי יושבי חבל הים ווי גירישין
 אופ די נום ויצין אופ דר מיייר עקרון נום איז ביי דעם
 בארטין פון דעם ים דעם ווען די פלשתים טי כרתים
 ווי וענין דם פאלק פון דר כרניה כרתי נום איז אין
 לאנד פלשתים דרבה נאקס בריד איז נאמנט גווארן
 אופ אייד לייט פון פנען אונ פון דעם לאנד פלשתים
 דהיינו נאם נאמנט האבדיה פון יושב איה ועל ריה
 כנען

פר כריבין וי עקרון תעקר אונ די שקמא עקרון נועם
 אום גיריסין נוערין: (ה) הוי יושבי חבל הים ווי גירישין
 אופ די נום ויצין אופ דר מיייר עקרון נום איז ביי דעם
 בארטין פון דעם ים דעם ווען די פלשתים טי כרתים
 ווי וענין דם פאלק פון דר כרניה כרתי נום איז אין
 לאנד פלשתים דרבה נאקס בריד איז נאמנט גווארן
 אופ אייד לייט פון פנען אונ פון דעם לאנד פלשתים
 דהיינו נאם נאמנט האבדיה פון יושב איה ועל ריה
 כנען

פר כריבין וי עקרון תעקר אונ די שקמא עקרון נועם
 אום גיריסין נוערין: (ה) הוי יושבי חבל הים ווי גירישין
 אופ די נום ויצין אופ דר מיייר עקרון נום איז ביי דעם
 בארטין פון דעם ים דעם ווען די פלשתים טי כרתים
 ווי וענין דם פאלק פון דר כרניה כרתי נום איז אין
 לאנד פלשתים דרבה נאקס בריד איז נאמנט גווארן
 אופ אייד לייט פון פנען אונ פון דעם לאנד פלשתים
 דהיינו נאם נאמנט האבדיה פון יושב איה ועל ריה
 כנען

מאמר נועם איר נוערין פון בארגין דורך דעם אין
 נאמס צארנדריגין מאג אונ נועם גיט פאר לענט
 נוערין: (ד) כי עזה עזובה היתה הוי די שקמא עזו
 נועם זיין פר לאמט פון ויצער אונ די שקמא אשקלון
 נועם זיין צוא וויסקייטים אשדוד בצרהים יגרשהי די
 שקמא אשדוד נועלן ארבע פייגטן איז מימין מאג

דפֿלֿשֿתֿאִי וְאֶבְרִינָה
 סְבִלֵי יָמִיב : י וְהִי
 סִפֵּר יָקָא הַיְוָה בֵּית
 סִישְׁרֵי הָעָן וְחֻפְרִין
 הָעָן : י וַיְהִי עֲדָבָא
 לְשִׂאֵרָא בְּבֵית יְהוָה
 עַל־הוּן יִהְפְּרָסוּן בְּבִמִי
 אֲשַׁקְלוּן פֶּד בְּרָסָא
 זְבִיתוֹן אֲרִי יַעֲלוּ
 דְכָרְהוֹן קָדֵם יְיָ אֱלֹהֵהוֹן
 וַיְהִיב גְּלוֹתְהוֹן : ח שְׁמִיעַ
 קִדְפִי חֲסִידֵי מוֹאֵב
 וְאֶתְרַבְּבוֹת בְּנֵי עַמּוֹן
 בְּחִסְרֵי יָהּ עֲמִי

רש"י
 על דרוס כרתי ולמטה ומוב (סס) ככל השלל הגדול אשר לקחו מארץ פלשתים ומארץ יהודה : (ז) גות כרות רועים. גוה ערלי שיכורו כה הרועים להם כבוקר. כרות לשון ויכרה להם כרה גדולה (מלכים ב' ו') : (ז) והיה חבל לשארית בית יהודה. והיה אותו הגבול גורל לשארית בני יהודה חבל זה לשון גורל הוא וכן תרגם יונתן והי עבדא לשארית דבית אודת : (ח) אשר חרפו אותם עמי. כסחיו מולתיכן ישראל כנולה לך ארץ כסדים והיו עובדים דרך עמון ומואב ורואים ישראל כזכים וגונתים ועסקין היו מוטין אותן ואומרים מה לכם להיות סנופים מה תזכו הלוא לבית אביכם אתם הולכים בעבר הנהר ים

שבתים קרי
 מלשמים שארץ פלשתים לכנעני חתושב : (ז) גות כרות רועים. שחתורב ויהיה פרעת עדרים ויהיה מרור לרועים שיכורו כרות אתם : (ח) שפתי : ירפת מואב וגדושי בני עמון אשר חרפו את עמי. כשחתולב נכרובנצו שוישב בארץ כשירם על נדח פרת את ישראל מעבר הנהר והיו הולכין שולל וערום לפני האויב והיו עמון ומואב כותין להם ואמרום לכה אתם בזכים כשאתם תולכים מעבר לנהר פרת הלוא לבית אביכם אתם תולכים. לבית אביכם שוהיה יושב בעבר הנהר דכתיב בעבר

סדר"י קרא
 מלשמים שארץ פלשתים לכנעני חתושב : (ז) גות כרות רועים. שחתורב ויהיה פרעת עדרים ויהיה מרור לרועים שיכורו כרות אתם : (ח) שפתי : ירפת מואב וגדושי בני עמון אשר חרפו את עמי. כשחתולב נכרובנצו שוישב בארץ כשירם על נדח פרת את ישראל מעבר הנהר והיו הולכין שולל וערום לפני האויב והיו עמון ומואב כותין להם ואמרום לכה אתם בזכים כשאתם תולכים מעבר לנהר פרת הלוא לבית אביכם אתם תולכים. לבית אביכם שוהיה יושב בעבר הנהר דכתיב בעבר

סדר"י קרי
 מלשמים שארץ פלשתים לכנעני חתושב : (ז) גות כרות רועים. שחתורב ויהיה פרעת עדרים ויהיה מרור לרועים שיכורו כרות אתם : (ח) שפתי : ירפת מואב וגדושי בני עמון אשר חרפו את עמי. כשחתולב נכרובנצו שוישב בארץ כשירם על נדח פרת את ישראל מעבר הנהר והיו הולכין שולל וערום לפני האויב והיו עמון ומואב כותין להם ואמרום לכה אתם בזכים כשאתם תולכים מעבר לנהר פרת הלוא לבית אביכם אתם תולכים. לבית אביכם שוהיה יושב בעבר הנהר דכתיב בעבר

סדר"י קרי
 מלשמים שארץ פלשתים לכנעני חתושב : (ז) גות כרות רועים. שחתורב ויהיה פרעת עדרים ויהיה מרור לרועים שיכורו כרות אתם : (ח) שפתי : ירפת מואב וגדושי בני עמון אשר חרפו את עמי. כשחתולב נכרובנצו שוישב בארץ כשירם על נדח פרת את ישראל מעבר הנהר והיו הולכין שולל וערום לפני האויב והיו עמון ומואב כותין להם ואמרום לכה אתם בזכים כשאתם תולכים מעבר לנהר פרת הלוא לבית אביכם אתם תולכים. לבית אביכם שוהיה יושב בעבר הנהר דכתיב בעבר

סדר"י קרי
 מלשמים שארץ פלשתים לכנעני חתושב : (ז) גות כרות רועים. שחתורב ויהיה פרעת עדרים ויהיה מרור לרועים שיכורו כרות אתם : (ח) שפתי : ירפת מואב וגדושי בני עמון אשר חרפו את עמי. כשחתולב נכרובנצו שוישב בארץ כשירם על נדח פרת את ישראל מעבר הנהר והיו הולכין שולל וערום לפני האויב והיו עמון ומואב כותין להם ואמרום לכה אתם בזכים כשאתם תולכים מעבר לנהר פרת הלוא לבית אביכם אתם תולכים. לבית אביכם שוהיה יושב בעבר הנהר דכתיב בעבר

סדר"י קרי
 מלשמים שארץ פלשתים לכנעני חתושב : (ז) גות כרות רועים. שחתורב ויהיה פרעת עדרים ויהיה מרור לרועים שיכורו כרות אתם : (ח) שפתי : ירפת מואב וגדושי בני עמון אשר חרפו את עמי. כשחתולב נכרובנצו שוישב בארץ כשירם על נדח פרת את ישראל מעבר הנהר והיו הולכין שולל וערום לפני האויב והיו עמון ומואב כותין להם ואמרום לכה אתם בזכים כשאתם תולכים מעבר לנהר פרת הלוא לבית אביכם אתם תולכים. לבית אביכם שוהיה יושב בעבר הנהר דכתיב בעבר

עַל-גְּבוּלָם: ׀ לָכֵן חִי-אֲנִי נֶאֱמַר יְהוָה
 צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כִּי מוֹאֵב כְּסֻדָּם
 תִּהְיֶה וּבְנֵי עַמּוֹן כַּעֲמֹדָה מִמִּשְׁקַת חָרוֹל
 וּמִכְרָה מְלָחָה וּשְׂמֵמָה עַד-עוֹלָם
 שְׂאֵרֵית עַמִּי יִבְזֹם וַיִּתֵּר גּוֹי יִנְחָלוֹם:
 וְזֹאת לָהֶם תַּחַת גְּאוֹנָם כִּי חָרְפוּ

ואת הר גבו
 החוקהו: ׀ כן קום
 נא אפר וי צבאות
 אלהא דישאל ארי
 מואב כסודם הוא
 וכני עמון כעמודה
 משמשת מלוחין ופחורין
 דמלח וצדו עד עולם
 שארא דעמי וכוונתו
 ושאר שבטא וחסונתו:
 דא יהוון ׀ קר
 אתגרברותהוון ארי

מהר"י קרא

הנהר יסבו אבותיהם משולם הרח אבי אברהם ואבי נחור
 [כדאיהא באלה הדברים רבה]: (ט) כי מואב כסודים תהיה
 ובני עמון כמסורה. והקב"ה משיב כנגדם חוקים שנים אחת
 תחתיה לבית אביכם שלום ישב בערי הכנר ויהיה על סודם וגם
 אחת כסודם תהיו וכעמורה: במשק. כמו ועל פני ישק כל
 עמי. חרול. כי חרולים כדבריהם הם גדלים. ומכרה שלח.
 שיכרו עם שלח. שבמקום שהורסים שם הבולח לא יורע ולא
 יאסיה עוד ולא יעלה בה עשב: שארית עמי. יבנו אותם
 שישובו כן הגלות ובזו אותה: ויתר גוי ינחלום. ויתר גוי

רד"ק

רוצים אותו חרב: (ט) לכן חי אני. כסודם. שהיה חרבה חרבן
 עולם: כמשק חרול. לפי סקבור ענינו כמו כוצא שיצאו ועלו
 שם חרולים כמו במקום חרב. וי"ם הכלה מענין וכן משק
 ביתו מענין שוק כדומה שיתקשקשין והיה כזה מרובם
 בנשבת כסודם הרחוק ושישוק ויאז"ל מ"י ענין עובי כולבור שהיה
 וארץ נעובה להרולים וכת"י משמם כלותין כבו מלוח עלי שיה
 והיא החרול: ומכרה שלח. כי כן יכרה איש בור כהרעוב
 וכחשירין דמלח ויתכן לפרשו מענין כרי בדברי ר"ל התחיל
 למדור אורח ברוך השלוח ברכה בכרי הוה ר"ל שלח: שארית
 שהיה בבית שני ששבו מגלות ככל ואפשר לפרשו עתירה בימי
 יבום. יבנו אותם. גוי ביידי אחר לבדו והוא ייד השרש וייר

אבותיהם משולם: ויגדילו עול גבולם. וינחלו על
 גבולם: (ט) כי מואב כסודם הרחוק תהיה. ונתחלו על
 לקדמתכם תשובו לנו אביכם הלא מקדום היה: כמשק
 חרול. השמעת קול כמו משק גבוי (ישעיה ל"ג) ואף מ'
 הראשונה יסוד היא כתיבה כמו ממשה הסוכך (ויחזקאל
 כ"ח) ממשק חרול. השמעת קול חרולים הגדולים שם
 מלחן עובר והן נוקטין זו על זו ומשמעות קול: ומכרה

אבן עזרא

יגלו: (ט) לכן. כמשק. כמו וכן משק ביתו שאינו זו
 מן הבית וככה ממשק מקום ממשק בלא יוזח החרול משם
 והוא מין ממני הקוליס כמו כסו פניו חרולים: ומכרה
 מלח. כמו כי יכרה ריש. ויפת אמר כי כשמוכו כרות רועים
 כמו ויכרו שם עבדי ילמך: ויבום. מפעלי הכפל כי קמץ
 חטוף כמו שורק: ויתר גוי ינחלום. גוי שלי: (י) זאת.

כשעברו ישראל על גבולם דברו שם למוסר דברים גדולים וקשים
 לנפשות: (ט) לכן חי אני. לכן פליגי שבט כמו שפלי חי כן
 תהיה מואב נספכת כסודם וגו'. כמשק חרול. משהיה מלאם
 מהשמעת קול חרולים כי שם יגלו סכנה מלפני מוכר ומנשיכה כרות
 מלחמה: ככל הסעה שיחטבו ימלא מלח: שארית עמי. הכסאל מעמי
 ככל הדבר כמ"ע: (י) זאת להם. זאת יכל לנס כעבור גלוס לשך

מצורת דוד

ענין השמעת קול כמו משק גבוי (שם ל"ג): חרול.
 מין קוליס כמו הפח חרול יספחו (לוי ל'): ומכרה. מל ככיה
 ומסירה: יבום. מלגון גבוי: (י) גאונם. מל גלוס:

מקייים כי זה ומשמעות קול: ומכרה מלח. תהיה מלאה מכריים מלח ככל הדבר כמ"ע: (י) זאת להם. זאת יכל לנס כעבור גלוס לשך

פירוש ע"מ

כיון פאלק ויגדילו על גבולם און ויי האבין ויגרויט
 וייער גבול פון דר עדר פון די ישראל: (ט) לכן חי אני
 דרום שווער איך אזו ווי איך לעב אזו ואנט גאט
 דר האר איבער אליחיות דר גאט פון די ישראל
 פי מואב פסדום תהיה דאס לאנד פון מואב וועט ויין
 וויקט אזו ווי סדום אונ דאס לאנד פון די בני עמון
 וועט ויין וויקט אזו ווי עמורה משק חרול ופגרת שלח
 איין לעוויקס פון דערנר אונ איין גראבין פון נאלץ
 ונס קען נעקט נאלץ דארטין אונ איין פר וויקטונג
 וועט ויין דס לאנד פון עמון אונ מואב פון אייביג
 שארית שכי יבום דס איבער בלייבונג פון כיון פאלק
 ישראל וועט ווי בארובין אונ די איברגע פון כיון
 פאלק ווס וועלין איבער בלייבין פון די מלחמות
 דאס וועט ויין צו וייא פאר וייער גרויקייט כי הי
 האבין וך ויגרויט איבער דעם פאלק פון גאט דר

מקייים כי זה ומשמעות קול: ומכרה מלח. תהיה מלאה מכריים מלח ככל הדבר כמ"ע: (י) זאת להם. זאת יכל לנס כעבור גלוס לשך

לקוטי יקרים

(כ) כי מואב פסדום תהיה ובני עמון כמסורה. ויס הקב"ה הם
 גישטראפס מואב אונ עמון פיס אזו אי גרויטע שפראך וייא
 נאלץ ויערין ווי סדום אונ עמורה. ואנס דר מדרש וייל ויען
 די פירדים האבין אפארטקען די יידן פון ארץ ישראל קיין בגל
 וענין די יידן גלאנגען דורך דעם לאנד פון עמון אונ מואב אונ
 האבין געווינט פו ווי קען זאל ווי העלפין. האבין וייא געאנט
 צו די יידן ווס וויקט איר און שפארק איר גייט דאך צו אייער
 היים בגל אזו דאך אייער לאנד וואס אייערע עלטערין זענען
 דארט גיבארין געווארין. וס הקב"ה געאנט צו עמון אונ מואב
 איר רעם אויך גיין צו אייער היים. אייער פאסער לוח איז דאך
 פון סדום אונ ער איז גרעקשם געווארין אין דעם זכות פון
 אונקום. אז איר האם פייקט ריא קענער פון אקרקום וועט איר
 גיט גרעקשם ווערין ויין זכות גאר איר רעם. וועט איר באקאלט
 הערין וויא סדום איז פארלארן געווארין. וועט איר באקאלט
 גיט פארקלענעט געווארין. וועט איר הייקט פארקלענעט הערין:

די ועלין ורשען די שטעמע: (י) זאת להם תחת גאונם
 מתדלו על שם צבאות וייער וייא האבין גישענא אונ

וַיְגִדְלוּ עֲלֵי־עַם יְהוָה צְבָאוֹת: " נֹרָא
 יְהוָה עֲלֵיהֶם כִּי רָזָה אֶת כָּל־אֱלֹהֵי
 הָאָרֶץ וַיִּשְׁתַּחֲוֶי־לוֹ אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ כֹּל
 אִישׁ הַגּוֹיִם: י גַּם־אַתֶּם בּוֹשִׁים חֲלָלִי
 חֲרָבֵי הַמָּוֶה: י וַיֵּט יְדוֹ עַל־צִפּוֹן וַיֹּאבֹד
 אֶת־אֲשׁוּר וַיֵּשֶׁם אֶת־נִינְוָה לְשִׁמְמָה
 צִיָּה כַּמְדָּבָר: י וַרְבֵּצוּ בְּתוֹכָהּ עֲדָרִים
 כָּל־חֵיתוֹ־גֹי גַם־קָאֵת גַּם־קָפֹד

הַסִּידוֹ וְאֶת־הַרְבֵּבוֹ עַל
 עַמּוּיָה דִּינֵי צְבָאוֹת:
 י יִדְחִילֵא דִינֵי לְמַפְרָקְהוֹן
 אֲרֵי אֲמַעֲקֵי יָת כָּל
 דְּחַתֵּת אֲרַעֵא וְיִבְעֵן מִן
 קַדְמֵיהּ גְּבַר מֵאֲקָרִיָּה
 קַל נִגְוֵת עֲמֻכְיָא: י ג אָף
 אֲהוֹן כּוּשְׂאֵי קַמְיָא
 חֲרָבֵי תְהוֹן: י ג וַיִּרְדֵּם
 קִיחַת גְּבַרְמֻיָּה עַל
 צִפּוֹנָא וַיֹּאבֵד יָת
 אֲשׁוּרָא וַיִּשְׁמַת נִינְוָה
 לְצִיָּה אֲשֶׁת מִמּוֹ
 כַּמְדָּבָרָא: י ד וַיִּשְׂרֹן
 בְּנֵיהּ עֲדָרִין דְּכָל מִינֵת
 בָּרָא אָף קָהִין וְאָף

רש"י

ישראל שהם גוי שלי הם ינהלום: (י) ויגדלו. פיהם על עם ה':
 (יא) כי רזה. כי החליש כחם: (יד) כל חיתו גוי. כמו כל חית
 גוי. אכסית חית. כמו כי גוי עלת על ארצו שהוא אכסית גוים:

מלח. מקום כריית מלח: (יא) כי רזה. החיט כחם:
 וישתחו לו. כשירלו כשתקלקלה ויראת: (יב) גם אתם
 בושים. ככלו יסורל מעבר להריו כוש: (יג) על צפון.
 אשור כלפין אל כל: נינ'ה. הוא ראש לאשור: (יד) כל

כל בהמות הגוים: קאה גם קפור. עופות:
 רד"ק

אבן עזרא

פירשנהו: (י) נורא נורא ה' עליהם. ה' שהוא נורא עליהם הית
 לכובר על עם ה' שזכרו וכו' דהילא דה' אמר לפרקרו או פ'
 עליהם על הגוים כלומר עוד יבא זמן שיהיה ה' נורא עליהם
 וירא פמנו ומהרה לעבו: כי רזה את כל אלהי הארץ. יכחש
 את כל אלהי הגוים ויכירו כלם כי ה' לבדו הוא האלוהים כמיש
 והיה ה' לפלך על כל הארץ: רזה. מן וישלח רוגן בפשם
 כלומר יבשל אותם וישבית אמונתם: וישתחו לו. ואו ישתחו
 לו והי' ארי אצביץ: (יג) גם אתם בושים. אמר אהם ואמר
 הכה כי כן כנהג הקרא בככה מקומית ככו כלם השנוי ובאו
 נא לבלסל ולכרעכם כי יבושו כאלים אשר הפרתם והדומים להם
 וי'ם הכה בהסרין כף הדמיון כחמה כלומר אתם תהיו חללי
 חרבי כמותם פ' בעמין וסאב וסאב וסאב גם אתם כלומר אף
 על פי שמהם החוקים מארץ ישראל אהם הרגעתם לישראל וגם
 אהם תהיו חללי הרב: (יד) ויש ידו על צפון. זה בכל שהיא
 מורחית צפונית לארץ ישראל וזרה לפי שגלו ישראל אליה ולא
 רחבו עליהם כראוי כמיש בישנית לא שבת אליה רחמים:
 כל חיתו גוי. כל בהמות אבד כל בהמות הגוים אשר סביבותיה

ויגדילו. לשונם או הרפתם: (יא) נורא. או תראה
 יראה העם וגברתו עליהם: פועל עבר מגזרת
 רזו לו כמו משמן כשרו ירזה אחר העם והכרית כל
 אלהי הארץ וישתחו לשם כל אלוש ממוקומו וישתחו לו
 תהלת ענין: (יב) גם. חללי חרבי המוה. כדרך
 כולם תשובו וצלו חז והיה ראוי ביאמר כולם ככה היה
 ראוי שיאמר חללי הרבי אתם ויפת אמר כהמ' כהסרין כ"ף
 והשטם על המוחזקים והעמוסים הזכרים: (יג) ויש. על
 צפון. והזכיר אשור והנה ללות כי לפנותי מארץ ישראל
 ואם נינוה היה אערובי'ה הנה רחבה מהקן השום הרבניס
 ושחיס מעלות ורחב ירושלים שלמים וכלם מעלות שהוא הני
 והיטיב כפלת לפון כשרות גמורות: (יד) ורביצו. קפור.

מצודת ציון

מצודת דוד

(יא) רזה. ענין כחמות כמו במשמני חוון (ישי' י'): (יג) צית.
 ענין חורב וניס: (יד) חיתו. גמ' חיתו. חקלם חקלם חס חס וקוים
 נדכר הכניל (חכני' ע"ה): קאת קפור. שנות עופות כמלויים

הרפו ודכנו גדולות וקשות על עם ה': (יא) נורא ה'. ה' הטבל
 ימשול עליהם לקחת מהם נקם כי ירזה ויחיס כח את כל אלהי הארץ:
 כס שכי מעלם של העוים' ונה ויכלו להשביע להם טונם: וישתחו
 לו וגו'. ועוד יכחש אשם עמל לוי העוים' ושתחו לו כל אש
 ממקום עובדי כי כלם ייבושו כשני אלוים זולתו וזה יהיה לעמד:
 לכן חסו גם אלהי חללי הרבי: (יג) ויש ידו. המקום יסד ידו
 הוא כחש ממלכת אשור: (יד) ורביצו. לא יזכרו שם אלוים כ"ה

פירוש ע"מ

פירוש ע"מ

האר איהך אויף גיפרייד אויף דר מפלה פון דיא
 ישקאר: (יג) ויש ידו על צפון אונג גאט וועט גייגין
 זיין שלאק ארף צפון זייט אונג וועט מאכין פר לירין
 דעם אשור דען אשור איז אויף צפון זייט פון בקר
 ויש את נינוה לששקת אונג ער וועט קאן נינוה די
 הויבט שקאט פון אשור צו וויסטיקייט ציה כפדך
 וויסט אזו ווי די מ'ב'ר וועט ער זי קאן: (יד) ויש
 בוחה קררים אונג זיי וועלן הארין אונג רועגן אין נינוה
 די סטאדעס פון אלע קהמות פון די פעלקער אזו
 חרוב וועט זי זיין גם קאת גם קפור כמלויים לויט אוף

האר איבער אלע חילות: (יא) נירא ה' עליהם דער
 פארקמיגער גאט וועט ג' וועלמיגין איבער זיי צו
 געמין איין נקמה פון זיי כי רזה את גי אליה הארין דען
 ער וועט מאכין מאגער אונג שלאף אלי אפ געמער
 פון דר ערד וישתחי לו איש ממקומו אונג זיי וועלן זיך
 בוקין צוא גאט אשליכער סאן פון זיין ארמ אלע
 אינקלין וואגער פון די פעלקער: (יב) אונג גאט
 גם אהם כמיש חילי חרבי חקת אוף איר פושים ווס די
 ישקאר זענען אהרין פר מדיבען גיווארין איר וועט
 אוף זיין די דר שלאנגני פון טיין שווערר נוייל איר

בְּכַפְתֹּרִיהָ יִלְנֶנוּ קוֹל יִשׁוּרֵר בַּחֲלוֹן
חָרָב בַּסָּפָּר כִּי אַרְוֶה עֶרְוָה: מִי זֹאת הָעִיר
הָעֲלִיזָה הַיּוֹשֶׁבֶת לָכֶטֶח הָאִמְרָה
בְּלִבָּבָה אֲנִי וְאִפְסִי עוֹד אֶיךָ הִיתָה
לְשִׁמָּה מִרְבִּין לַחַיָּה כֹּל עוֹבֵר עָלֶיהָ
יִשְׂרָק יִנְיַע יְדֹו: ג א הוּי מוֹרָאָה

קוֹפְדִין בַּתְּהִיבָה תְּרַעֲיָא
 יְבִיתוּן קָר עוֹפָא דְקַעֲצָף
 בְּכָא חָרְבוּ תְּרַעֲיָא
 וּמְלָלָה סְתָרוּ: מִי דָא
 מְרָתָא תְּקַמָּתָא דְתִרְבָּא
 לְרוּחָצוֹן דְאִמְרָה בְּלִבָּתָא
 אֲנִי וְלִית בְּר מְנִי עוֹד
 אִיבְרִין הוּת לְעָדוּ בֵּית
 מִישְׁבֵּי מְרָתָא קָר דִּי
 עֵבֶר עָלֶיהָ יִבְכֵּי וְיִגִּיד
 יְדִיה: א וַי מוֹרָאָה

ת"א ישור . סופה 28

רש"י

הה רפה ב' סעמים

מהר"י קרא

בכפתוריה ילנו . כסיף הדלת ילנו : חרב בספר כי ארוה ערה . שסף הבית הרב . לפי שארו הנג לפעלה ערה

ב (א) הוי מוראה וננאלה . על ישראל הוא אמר שמוראה היתה

סתרו הוא נג הבית הספון בחרו שאפילו בתי אכנים מסכנין בנסרים של עץ :

ג (א) הוי מוראה וננאלה . עד עכשו דבר בנינו ועכשו חוזר על ידו כתיב הוי סתהל לבו ולסתי כרוחי ותהא מנולל' בלחן עונה : מוראה . כמו מוראתה (ויקרא ח') ושמתוך כרוחי (כחום ג') : העיר היונה

בכפתוריה . פומ"ג סדרה"ג הנג : קול ישורר בחלון . קול העופות מלפפים בחלונות : חורב בספר . המורכב יהי' ניכר בספי הבית : כי ארוה ערה . כי ארוה עקר

אבן עזרא

בלחן ישמעאל קפיד : בכפתוריה . כלל כפתוריה כמו הק הכפתור : קול . העופות בחלון הקירות ועם חורב בספר כמו ואקרא חורב על הארץ ועל ההרים הכפתור הוא הסוק והקשה שבדלת ואם תרוב הדלת או תשב' בחוקק עוד ויאר הכפתור שהוא הקשה ובארץ ישמעאל נדע הכפתור כי לא ימלא בנינו : כי ארוה ערה . הם הכיסוף כי החורב גילה הכיסוף כמו וקיר ערה מנג :

ג (ה) הוי מוראה . אמר ופת כמו מוראה ורבי יאזעה אמר מגורת סורר מורא והאל"ף תחת ה"א השרש פעוטיה שהיו"ר תחת ה"א יש אומרים שהוא כמו ושמתוך

כראי ענין הנוף ולכבוד וכן וננאלה מזה הענין כמו וכל מלבושי מצורת דוד

יתמיוו לשבת על המסוקים הימים : קול ישורר בחלון . קול העופות יהיה מתחזק כלל לחן : חורב בספר . מורכב יהיה כל סעם : כי ארוה ערה . כי קכות הכתים שהם מלאו יהיה מנוחה למשך הכתים ולרוב הטוב כי הגנות נפלו וכן יהיו הכתים חזקות והעופות יקינו סנהם : (מו) זאת העיר וגו' . סוף גיטה סתים עיר עליה ונמחה בהללחמה : אני ואפסי עוד . כ"ל אני סוף לבדם עיר עליה ואין בלתי עוד עיר לבדמית אלי : איך וגו' . איך עתה יהיה לשממן וכל הסודר דרך עתה ישבוק בקול ויטע ידו וכדך הכוזה דבר חביב שתכרס :

ג (ה) הוי מוראה וננאלה . יש להמתין על ידו כתיב

יעו וירבצו בה : גם קאת . הוי הקוק : גם קפיד . היא המנפ"ז בערבו ובלע"ז פשוטא"ה : בכפתוריה . היא הכפתור הסמוך על שני הכפים שהם הסונוות וקראו כפתור לפי שעושין בדציונים של פרחים וכפתורים שהם כמין תפוחים וכן כפתורים וקנותם וכן ה"י בכפתוריה בפתוח תרעיא : קול ישורר . כתי' קל עופא דמספצף בכא ואמר ישורר כי הקול שינתה העופות הוא כמו שיר חזיר וכן אמר כבין עפאים יתנו קול ואמר עת חזירי הניע וקול : חורב בספר . חרבן ויהי בסף השער : כי ארוה ערה . תה"א נתח רדינת בספוף ארוות ראל על קרוי הובתים הספינים בארו ולפי שערה גלה האויב הבא על גינה קרוי הובתים לפיכך יחרב ספה שנשאיר מנוחה למשך ולרוב יחול מעט מעט תמי ושללה סתרו : ועו זאת העיר . היא גינה : בא ואפסי עוד . אפס ותרבו עוד וכן תמי ולית עוד בר מיני : (א) הוי מוראה וננאלה . חזר לדבר על ירושלים . מוראה מהכבוד והחולים מקום כמין חסף או שירק וענינו מן ושמתוך מצודה ציון

עמדות : בכפתוריה . כי יקא הספוק לפי שטושין בו ילובי כפתורי וכן סך הכפתור (עמס ס') : ילנו . ענין חרבו וכן זקל ילן כס (שמיס ח') : ישורר . מלשון שיר וכן : חורב בספר . מלשון חרבן : ערה . מנוח כמו וספ כסעז (וחקאל ע') : ארוה . תקרת החלל : כטא . ענין גלו כמו וקיר ערה מנג (שמיס כ"ג) : (סו) העליזה . ענין שמחה כמו יעלו סתרים (שמיס ק"ט) : ואפסי . כמו ואין : ישירק . ענין השמחה קול הכא בקבוץ הספחים כמו סקרו ויטעו רלכס (לויס ב') : יניע . מל' הניע והכדה :

ג (ה) מוראה וננאלה . ענין סתים מולולון ומסוק כמו ושמתוך כרוחי (כחום ג') : וכמו ענולו כתיב (שמיס כ"ט) וכל

די עופות קאת אונ קפוד וועלן איבער געכטיגין
אין די קגעפ פון אינדע דעקער קול ישורר בחלון איין
קול פון די פייגיל נועט וינגן אין די פענגעטער חורב
בספ דר חורבן נועט ווערן און גינעהן אין דר שוועל
פון דעם הוי פי ארוה ערה דען אינדע מעגין פייגער
נועלן אום גינארצילט ווערן פלוקר די פאלקניקם
פון די היינער וואס זענען פון מעגין האלץ נועלן
חרוב ווערן : (מו) זאגט דא נביא זאת העיר העליה
די חורבן פרייליכע שטאט גיננה נוסו וי איו גזעען
צו זיבער הויקרה בלבבא אני ואפסי עוד נוס ני המ ניה
גיטראכט אין איר הארצין איה פון איין שטאט אונ

ע"מ
 עם איו גימ דא נאך אזו איין שטאט ווי איה איד
 היתה לשפה ווי אזו איו זי היינט גינארין צו איין פר
 וויסטאנג . נראם בתיא איין הערונג צו די חרות פון עיר
 עליה ישירק יניע ידו פאלקניקער ווס פאלקם איבער עיר
 איבער מוש גינארצילט אונ פאלקניקם מיט זיין האנט
 איה דעם גרויסן חורבן פון דר שטאט גיננה :

ג (א) אונ דא קערט ער זיך וינדער אום צואכיידין
 אופ ירושלים אונ זאגט הוי מוראה וננאלה נוייא
 גישריגען אופ ירושלים זי איו אזו איין שטאט ווס
 זי איו גימסטיגט אונ איין גיריכט מיט אינדע זינד
 ווס צי מוען העיר מינה זי איו איין נארישע שטאט
 גרייך

וּנְגַאֲלָה הָעִיר הַיּוֹנָה: כִּי לֹא שָׁמְעָה
 בְּקוֹל לֹא לָקְחָה מוֹסֵר בִּיהוּה לֹא
 בְּטַחָה אֶל-אֱלֹהֶיהָ לֹא קָרְבָה: י שְׁרִיה
 בְּקַרְבָּה אַרְיוֹת שְׂאֵנִים שִׁפְטִיה וְאָבִי
 עָרַב לֹא גִרְמוֹ לְבַקֵּר: י נְבִיאֵיהָ פּוֹחִזִים
 אַנְשֵׁי בְגָדוֹת כַּהֲנִיָּה חֲלָלוּ קֹדֶשׁ חֲמָסוֹ
 הַתּוֹרָה: י יְהוָה צִדִּיק בְּקַרְבָּה לֹא יַעֲשֶׂה

י ומה פ' קא קרוא
 דמסניא לאינגא: כ לא
 שקעה בקר עבדויה
 נביאי ולא קבילות
 אוילפן במיקרא דוי לא
 אתרחיצת ו לפולחן
 דאלהא לא אתקרבת:
 ג בקרבאה בגוה פאריון
 גהסין ב'הא דוי
 כמ שא לא מורכין
 לצפרא: ד נבוי שקרא
 די בגוה באשין גברין
 שקרין פנהאא מספין
 קוד שא חספין
 באוריאה: ה יי זפאה

קמן ב"ק עולה

מרהי קרא

ישם כושתל על האמות: ונגאלה. ועתה הם נגאלו בדם:
 העיר היונה. שכולם מלאים אונאה: (ג) אריות שאנים
 ששואנים על טרפם שגולו. כמו כן שריה שבקרבה חסמים
 וגולנים: לא נרבו לבקר. שלא משייוון לבקר אולם העצמות:
 (ד) כהניה חללו קדש. כהנים שנצטבו שיווי את עמלי בן קדש
 לחול. והם כחללים קדש: חסמו תורה. גילו פנים בתורה שלא

רד"ק

אנאליה נגואלו בדם והענין ב"מ"ש: העיר היונה. מענין
 לא חנוג וכן בא פעל הקל בזה הענין עוד הרב חניה יום הייח
 הזוהר כמו יהו אפרים כונה פותח אין לב ת"ו ווי דמחויא
 דמתפרקא קרוא דמסניא לארנגאזיניס לא שבעה. מבאר: בקול.
 פי בקול המורים אותה: לא קרבת. בצד"י הרי"ש לגורה פעל:
 (ג) שריה. שחושפים וגזלים העם כמו האריות המורפים או
 כמו זאבי ערב שמורפים כלילה: לא נרבו לבקר. לא הניחו
 לבקר אפי' הגרמים שחושפים ואוכלים בהם כן הם השופטים
 חושפים השודד ואוכלים: (ד) נביאיה. נביאי השקר: פתוים.
 קלים כלומר קלי דעת כמו אנשים רקים ופתוים: אנשי בגדות,
 שם בפלה המולות באו הענין: כהניה חללו קדש. כהנים ונקאל
 כהנים חסמו תורה: ויחללו קדש בין קדש לחול לא הכולו:
 חסמו תורה. שלא הורו אותה לעם כמו שהיה הדין עליהם כ"ש
 יהוה כשפסיד ליעקב ותורהך ישראל ולא עוד אלא כי גם הם
 עברו עליה והנה חסמו תורה: (ו) ה' צדיק בקרבה. בקרב
 העיר הוואת שוכר והיא ירושלים: לא יעשו עולה. ה' שוא
 עליהם לא יעשה עולה כי בדין עשה מה שעשה להם כ"ש

מצודת ציון

המלה בשמות נרדפים: הינה. מלשון נואלם וענינו קחת הסון
 וכן משני הסון הינה (יבמות כ"ה): (ג) גרבו. ענין הלם כמו
 נרמיו כמילי כדול (חובב ט'): (ד) פחחים. קלו הדעת וכן אנשים
 ריקים ופחחים (סופטים ט'): בוגדות. מלשון בוגד: חללי. ענין
 ציון: חסרי. ענין הסכר כמו ויחמום כנן שמו (איכה כ'):

רש"י

כיונה פתח אין לב: (ג) זאבי ערב. הממהרים לכול
 טרפם כלילה: לא גרמו לבקר. לא השאירו אף
 העממות לגרם לבקר: (ד) חסמו תורה. לא הורו אותה
 לשאליהם: (ה) ה' צדיק. השרה שכינתו בקרבם
 ולפיכך אינו יכול לראות דמעטיהם הרעים כי לדיק הוא
 אבן עזרא

כראי מוסר מרחלם. ונגאלה. מנורת להם מגואל ורבי
 משה אמר מלשון גאלה אף על פי שמראה גללה הסו והטעם
 על ירושלים והיונה מנורת לא חונה והפעל יולא מהבנין
 הקל כמו וורה מנורת ירה וורה או הדומה ליונה פתה
 ציפיה כמו יונתי תמתי: (ב) לא שמעת בקול. מוכיח:
 (ג) שריה. כמו אריות שואנים על טרפם: ש' שיה.
 כואיבי ערב שלא גרמו. שלא שברו עמם לבקר והנה
 צערב רעבים: (ד) נביאיה פוחיים. ריקים כמו פחו
 כמים אין להם על כן נחמכאלו ומלת בוגדות פועלות
 הם חסמו תורה לגמים בוגדות: חמסו. כדת וחמסו ממנו שלא
 תמס חסמו תורת המשפט ולא דנו כדת וחמסו ממנו שלא
 כדיון: (ה) ה'. היה ראוי שלא יעשו עולה: בבוקר
 צדיק בקרבה כי שכניתו בה והוא צדיק במה שפניו מן הרעה
 מצודת רוד

ומולכת העיר המאלס ומוכס את הכריות: (ב) לא
 שפעה בקול. כ"ל בקול הנביאים המזהירים אותם: לא לקחה
 מוסר. ממה שכל על שפעת הכהנים בנגמול סעון: בה' לא בשחה.
 כי נקשה עוז ממלכי המלך: לא קרבה. לנפש עז ממנו:
 (ג) שריה בקרבה. שרים אשר בקרבם ממיימים על העם בקול
 שגמנם לרחיב חסמים: זאבי ערב. כ"ל ימנהו לטרוף נאכטים
 הסורפים ערעב הממכרים לטרוף עשירי שאלו חללו כל
 יחללו ור"ל הכוונת משפחה הם העם מכל וכל לפי שהם יחללו
 כהעל ויהי קלו הדפת ומוכס בוגד: כהניה. כהני המקדש חללו את הקודש ועבדו אותם: חסמו תורה. הסירו את החוכר ולא
 למזוה את העם ועל כהכסן לנגמל כי שפתי כסן וגו' ומורה ירכבו

פירוש ע"מ

צו אוף עקין וייער פר צוקינג ביי דר נאכט יא גרמ
 ג'קר אונג וייא האבין אפילו די פיינער ניט איבער
 גלאמט ביו אין דר פריא צוא אפ קראצען וייא:
 (ד) נביאיה פוחיים אנשי בגדות אירע נביאים זענען
 איילינדיגע לייט אונג פאלמשע מאנגען כהניה חללי
 קדש אירי כהנים האבן פר שוועקט דם הייליגקייט
 חסמו תורה זיי האבין אונעך גירובט די הורה פלומר
 זיי האבין ניט גיפסקות קיין דין צו די ווס זעגן זיי
 גיקוקן פ'רענין: (ה) ה' צדיק בקרבה לא יעשה עליה אונג

גלייך ווי איין טוב ווס הם קיין הארץ גיט: (ב) לא
 שפעה בקול לא לקחה מוסר זי האטם ניט צו גיהערט אין
 דעם קול פון גאמט נביאים אונג הם גיט אן גיטובין
 פון זיי איין שמוקראא בה' לא בשחה אל אלהיה לא קרבה
 אין גאמ האט זי זיך גיט פאר זיבערמ אונג צו איר
 גאמט דינקט הם זי גיט גינעהנט: (ג) שריה בקרבה
 אריות שאנים אירע הארין זענין גלייך אין איר ווי די
 לייפן ווס שרייען שופטיה זאבי ערב אונג אירי שופטים
 זענין גלייך ווי די וועלף פון ביי נאכט ווס איילין

**עֲזָבָה בְּבִקְרָךְ בְּבִקְרָךְ מִשְׁפָּטִי יִתֵּן לְאֹדֶר
 לֹא נֶעְדָר וְלֹא יִוָּדַע עוֹל בְּשֶׁת׃
 יִהְיֶה כְּתִי גוֹיִם נִשְׁמָו פְּנוֹתֶם הַתְּרַבְּתִי
 חוֹצוֹתֶם מִבְּלִי עוֹבֵר נִצְדוּ עָרִיתֶם
 מִבְּלִי אִישׁ מֵאִין יוֹשֵׁב׃ י אֲמַרְתִּי אֶדְ-
 תִּירְאֵי אוֹתִי תִקְחֵי מוֹסֵר וְלֹא יִפְרַת**

אמר לאשראה שכנתיה
 פנה לית קקסו הי
 לקעבר שקר האכנהד
 צפרא דאיר ונקין פן
 דניה גפיק לאפרש לא
 מהעב ולא ידעין
 עיליא בהתא ושיציתי
 עמסא אצריאה
 פרניתהון אחרביית
 שוקיהון מבלי עדי
 צדיאה קרויהון מבלי
 אנש מבלי יתיב׃
 י אכרית ברם הדיקלון
 סו קרמי הקדלון אלקין ולא יסו ק קרויהון מארעא בית שכנתי קל ס ק ון באקרית להון איתי

ת"א הכתי גוים יבנות סג
 מעונה
 סו קרמי הקדלון אלקין ולא יסו ק קרויהון מארעא בית שכנתי קל ס ק ון באקרית להון איתי

רש"י

ואין עולה לפניו : משפטו יתן לאור . דן דין אמת
 לאמתו : ולא יודע עול בושח . וכל זה לא נחתיס
 שופטי עול שנתוכה אח לכס להתכיים מן הלדיק השוכן
 בוניהם : (י) הכרתי גוים . הנחתי שורענות על האומות
 כדי שתרלו וסירלו כמו שהוא ממסיה והלך אמרתי אך
 תיראו : (י) ולא יכרה מעונה . ולא ימרכון מדורותיה :

כל עלילותם . אבל הם לא למחו מוסר אלא השכימו השחיתו
 אבן עזרא

בבוקר . בכל יום יראה השם להם משפטו כגוים שלא
 יעבדוהו : ולא יודע עול בשה . כעבור שכזכיר לא
 יעשה עולה והטעם על ישראל : (י) הכרתי . היה להם
 ללמד : נצדו . תרנסו היתה מהו : (א) אמרתי . ולא
 יכרת . מפיו דבר מעונה והטעם מענות הגוים שהכרתי :

כני
 אמנותו לנו כן נשבור לו אנתנו אמנות : (י) הכרתי . אמרתי
 פ"י מען תעיר שוכר והוא ירושלמי כל אשר שקדתי עליה בתרבות
 השכבוו השחיתו כל עלילותם כלומר היו מורדים בחכמת

מצודת דוד

כוח שכינתו בקרב ירושלים והוא כולו אין טושה מולו כי שטס
 סיו לו : בבוקר בבוקר . ר"ל בכל יום ויום סוף חן משפט אמת
 וכבוד ולא נעדר כשום פעם מדין משפט המ"ו והג"ו כסול הוס איש
 יודם מהו בושח כי אך לא ילכס למשום עול צמקום שינת סכל
 סכסול את סטולה ואוכס סמסס : (י) הכרתי גוים . סנס הכרתי
 את סטע"ס וכסמו מעלילס : החרבתי . עשיתי חולותם חכבות
 יושכ ר"ל לפי שאין מ"ו יושכ ככן לכן אין איש מוכד ככן : (א) אמרתי .
 עליס מקחו מוסר וסו לא יסיה ככרת מצודו וסו ככע"ק וכן לא
 פירוש צ"ט

נאם דר צדיק האם גימאקט זיין שכינה רוען אין
 איר אוי ער טוט גימ קיין אויברעקט קרום קאן ער
 אירע מעשים רעים גימ צו זעהען בבקר בבקר משפט
 יו : יאור ארע פריא קארנין גימ ער זיין משפט צו
 דר ליכט אונ עם ויערט גימ גימינעקט פלוקר ער
 קשפט איין משפט אקת ולא יודע על בושח אונ דיא
 שלעקמע שופטים ווס זענין אין איר די האבין גימ
 גיוואלט וויסין דאס אלץ צו שעקען זיך פאר נאם
 דעם צדיק נוס ער רום צווישן צוויי : (י) זאגט נאם
 הברתי גוים איך האב פר שניטין דר היירין גימט פניתיס
 און זייערע ווינקלן פלוקר זייערע פאלאצין זענין
 פר גויקט גיווארין החרבתי חוצותם מבלי עובר איך האב
 איר

מהר"י קרא
 כחלכח : (ח) בבקר משפטו יתן לאור . שהיה שלח ביד
 תנבאים יום השכם ושלוח והם לא שמעו : ולא יודע עול
 בשח . אף על פי כן שקרנים לא רובשו לא ערעבות שעשו :
 (י) הכרתי גוים גוי . נצדו לשון צידה ורוא כאלם שיהב את
 בני וסרת לו ולא היה רוצה להלקות אלא הלקה את עברו כדי
 שיראה בני ויקח מוסר . כמו כן כשחטאי ישראל לא נצדו הקב"ה
 להמיתם מיד אלא היה מכרתי את האומות שסביבותיו :
 (א) אמרתי אך תיראי אותי תקחי כוסר מוסר ולא יכרת מעונה .
 (י) היה בית המקדש . מעונה ספיק שהיא מעון שלה : כל אשר
 מקרתי עליה . כמו שגורתי עליה : אכן השכימו השחיתו

ר"ד קרא
 משה הצור חסיה פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמנות ואין עול
 צדיק וישר הוא : בבקר בבקר פ"י החכם ר' אברה' היה דאוי לחם
 שלא יעשו עולה כי האל יברך בבקר בבקר כלום בכל יום ויום
 יראה להם משפטו בגוים ואעפ"כ לא יודע עול בשח כלומר
 ישראל שהוא עושה עול לא ידע להלכס וליבוש מלעשות עול
 אע"פ שהוא רואה כי האל יתברך עושה משפטו בגוים כעבור
 רעמו והם לא יסירו ולא יברשו ואז"ל פ"י מיום שברת האל ית'
 האור אבותיו קיימת לעולם כי בכל בקר בבקר סורח האור וחו
 העולם : ולא יודע עול בשח . פירוש שיאמר כוה"מ שחל שטר
 שני הפוסקים מבארים : (י) ולא יכרת מעונה . הרי"א ספיק פ"י
 לא יבא עליה כי תק מוסר מן הגוים ולא עשו כן אלא אכן

מצודת ציון
 (ס) לאור . ר"ל כבוד כבוד וזמנה לו : עדר . מנין מסרון כמו איש לא
 נפדר (שפי"ג) : (י) נשמו . על עמנו : פניתם . סס המגדלי'
 סנצובים כמו ופל ספנות הכבוסות (למ"ג) : החרבתי . מלשון
 מוכן : חוצותם . ענין סוק וכחוכ : נצדו . ענין סממני וססמני
 סני אס סלכן וויקט"ס (כ"ח) א"ס אולדי : (א) אמרתי כמו כלמת וכן

עבלי איש טוב כס זעמנו טריסם מבלי איש וחומר ומפסד מאין
 משהי ע"י אכדן העכו"ס כלמת פסס מיכילי מפסי ומכאנול סכל

פירוש צ"ט
 נאם דר צדיק האם גימאקט זיין שכינה רוען אין
 איר אוי ער טוט גימ קיין אויברעקט קרום קאן ער
 אירע מעשים רעים גימ צו זעהען בבקר בבקר משפט
 יו : יאור ארע פריא קארנין גימ ער זיין משפט צו
 דר ליכט אונ עם ויערט גימ גימינעקט פלוקר ער
 קשפט איין משפט אקת ולא יודע על בושח אונ דיא
 שלעקמע שופטים ווס זענין אין איר די האבין גימ
 גיוואלט וויסין דאס אלץ צו שעקען זיך פאר נאם
 דעם צדיק נוס ער רום צווישן צוויי : (י) זאגט נאם
 הברתי גוים איך האב פר שניטין דר היירין גימט פניתיס
 און זייערע ווינקלן פלוקר זייערע פאלאצין זענין
 פר גויקט גיווארין החרבתי חוצותם מבלי עובר איך האב

מְעוֹנָהּ כֹּל אֲשֶׁר-פָּקַדְתִּי עָלֶיהָ אֲבֹן
הַשְּׂפִימוֹה־שְׁחִיתוּ כֹּל עֲלִיּוֹתָם: הַלְבָּן
חֲבוּרֵי נְאֻם־יְהוָה, לְיוֹם קוֹמִי לְעַד בְּיָ
מִשְׁפָּטִי לְאַסֹּף גּוֹיִם לְקַבְּצֵי מַמְלָכוֹת
לְשֹׁפֵךְ עֲלֵיהֶם וְעַמִּי כֹּל הָרוֹן אִפִּי בְּיָ
בָּאֵשׁ קִנְאָתִי תֹאכַל כָּל־הָאָרֶץ: מִבְּיָ
אוֹ אֶהְפֵּךְ אֶל־עַמִּים שְׂפָה בְרוּרָה
לְקַרְא כָּל־ם בְּשֵׁם יְהוָה לְעַבְדוֹ שְׂכָם
אֶחָד: יִמְעַבְר לְנַהֲרֵי־כוֹשׁ עֲתָרִי בַת־

להן כבן אקדימו
חבילו כל עוקריהן:
ח כבן סברו לטיטרי
אמר יי ליום אהגליותי
לכנן ארי דיני לבנשא
עממא לקרבא
סרכותא למשפך
עליהן חיקתי כל תקוף
רוגזי ארי באשה
פורענותי יסופון כל
רשעי ארעא: מ ארי
כבן אשני על עממא
סמלל חד בהיר לצללאה
כוליהן בשמא ריי
למפלק קרמיה קתף
חד: י מעבר לנהרי
הודו בחקני והובון
נזנת עמי דאהגליאה

ר"מ אהמור. מרכוס מו פ"ג (ט) כ"ו א. סכריה ל"ח

מברתי קרא

עלילותם וכל מעשיהם. אכן בלשון המקרא הוא כמו (אבן) ואבולו
בל' התלמוד וכבו אבן יש ה' בבקר הוהו (ח) כי משפטי לאסוף
גוים. זאת הוה שאמסוף ואקבץ גוים לשופר עליהם ועמי על
עמסא לי יאו תתכו ותקפו אתם לישועתי: (ט) שפה ברוה.
חבורה אחת שיתגוררו כולם לשם ה': (י) מעבר לנהרי כוש
רד"ק

רש"י
כל אשר פקדתי עליה. ולא יכרת ממנה כל העוב אשר
לזוהי הנהיף עליה: (ח) קומי לעד. שמוקם להתוועד
עליכם: (י) מעבר לנהרי כוש. יובליון לי ממנה:
שידברו בלוח לשון הקדש שהוא לשון סובחר: שכם אחד.
אבן עזרא

לחשחיה כל מעשיהם שהם רעים ויבד כל כלומר לא הניתו דבר
מן הרעות שלא עשו כב' שלא הפילו מללליהם. מעונה דרך כלל
כלומר בעניה ובחיה הנדלויס: (ח) לכן חבו. כלומר חבו לי עד
היום הנהיף שאצוף אתכם כילא תקחו כוטר עד אותו היום הוא
יום קומי לעד יהוה יום בא גיב וכוננו שאקוב לעד כלומר לשלול
כמו בבקר יאכל עד: כ' כי משפטי לאסוף גוים. משפס זה נתי
לעתיד שאמסוף גוים ובמלכות עד יירושלם ותוי לעד לבדין: כל
הארץ. ר"ל רוב אנשי הארץ כמ"ש וכל הארץ באור מצרימה:
לקבצי. הארץ בקמץ בקמץ חפץ: (ט) כי או אהפוך אל עמים
שפה ברוה. ה' העמים שיארו אתר מלכותה גיב ששתם
היאשונת אהפוך אתה עליהם בשפה ברוה שלא יוציאו

אבן השבימו. אשכתי: (ח) לכן. לי מ קומי.
קומה לעד תהיה ורבי משה אמר לשלול העולם כמו בכקר
יאכל עד ואמר כי לעד הפועל כמו לרד לפטיו גוים:
משפטי. משפט הוא שמשפט כן ועם קנאתי בעבור
שיעבדו אליהם ההרים כדרך כל קנא כי זה לנתיף ועל דעת
רבי משה על בית עמי ויהפכו לעבדו זה לכה בשפה
ברורה הוא לשון הקודש שכה לכה נקרא הס הנכבד:
(ט) שכם אחד. כמו תשיתמו שכס: (י) מעבר. עתרי.

בשפתם אלהים אחרים אלא כלם יקראו בשם ה' והו שפה ברוה כמ"ש
רבי אברהם אבן עזרא ו"ל פירש ויהפכו לעבדו ל' ברו בשפה ברוה האלה"ש
הכל אחד ר"ל בלב אחד ובחיה אחת: (י) מעבר לנהרי כוש. יובליון
את חבורה אחת. כלומר יובליון את

בשפתם אלהים אחרים אלא כלם יקראו בשם ה' והו שפה ברוה כמ"ש
רבי אברהם אבן עזרא ו"ל פירש ויהפכו לעבדו ל' ברו בשפה ברוה האלה"ש
הכל אחד ר"ל בלב אחד ובחיה אחת: (י) מעבר לנהרי כוש. יובליון
את חבורה אחת. כלומר יובליון את

מצודת ציון

אך עליו ויבשרי אהם (נכחמים ב"ט): 'סענה. מנזרה כמו ס'
מעון אהם היית (הגלוס ז'): פקדתי. יומי כמו וסוף סקד עלו
(עלה א'): עילוימה. (עפ"ס): לעד. ענין יהיה וכלל כמו
כמו ונכחה וכל התהי (ע"ס ז'): לעד. ענין יהיה וכלל כמו
כדוקר: 'הכל דע (נכחמים ב"ה): (ט) שפה. כן קרא ל' עס
וכן טעם דערו (כס ז'): ברוה. (כס ז'): כמו בקוים לכן סע"ס
עמקן טעם מ"ש עס עמקן טעם (כס ז'): קורא למוס' לשון
הקדש טעם כס ז' כס ז' (כס ז'): שכם. כ"ל קד אהל ודעה חת כמו
קדש וכלמו סע"ס (הכס ז'): יובליון. סס חומה: סס חומה.

יכרת ממנה כל הסונה אשכ פקדתי עליה: אבן. באמת לא כן עשו
כי עוד הסכימו בזריות רב ועוד הסכימו כל מעלליהם ויבד ממנה
סע"ס מלל: (ח) לכן חבו לי. היחול ליה ככחה הוי לא חמה
סמולס אלה מחמינו לי מל הוב המונכל בארץ כללל את העצ"ס
ועל יום ממלח לי יאמר: כ' כי משפטי. אשכ זה הולח משפטי לאסוף
סע"ס ו'ו' מספון עליהם ועמי וכל חזון אפי: כל הארץ. כל יובל
סלון: (ט) כי או אהפוך. אשכ זה האסוף על סע"ס ס' בידעו
שפה כרוה ממלח עמקן סע"ס אשכ טע"ס כ"ל שידעו כשון
פקודם נתקום השון שדכדכ"ס עש"ס: לקרא בלב. ר"ל אהם מ
לשון ויהי סכס שיתלמדו כלמוס לקרא כלם כסס ה' לנשדו כסס
אחד וכדעה אחת: (י) מעבר לנהרי כוש. מהעבר כל

היירון לשפוף עליהם ויבשרי צו פאר גימין אויף ויי מיין
צארין כל חיון אפי אונ גאר מיין גרים צארין פי באש
קנאתי תאכל על הארץ דען דורך דעם פייער פון מיין
צארין וועלן פון גרענטס ווערין אלי רשעים פון דר
ע. ד אונ דס וועט זיין לעתיד: (ט) כי או אהפוך אל
עמים שפה ברוה דען דענקט מאל וועל איה גאט פון
קערין צוא ד' פעלקערע איין לויטער לשון לקרא כוים
דעם ה' דס זיי ארע ואלין רופין אין גאמס נאמן אונ
ואלרין

פירוש
איר וועט גימ כפול ווערין און קאב איה איד צאין
גימראכט אבן השכימו השחיתו כל עליותהם אידע נוי
האבתי ניה גיפערט אונ האבתי פון קארבין אלע
זייערע קעשים: (ח) לכן חבו לי נאם ה' דרום אקמ
גאט ווארט מיר צו דעם סגאן וואס איה וועל אויף
לשמיין צו איי וואקלן זיך אוף אויף כי בישפי צאוף
טיס לקבצי ככדחה דען מיין בישפט וועט דענקט
קאל זיין צו איין וואקלען היירין אונ קינגיריין פון

פוצי יובלון מנחתי: יי ביום ההוא לא תבושי מפל עלייתך אשר פשעת בי כייאזו אסיר מקרפך עליו נאותך ולאיתוספי לגבהה עוד בהר קדשי: י והשארתי בקרפך עם עני ודל וחסו בשם יהוה: יי שארית ישראל לאיעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפייהם לשון תרמית פייהמה

מהר"ו קרא

עתי בת פוצי. אותה חבורה שהפצותי מעבר לנהרי כוש שצתרים ומחללים לי בנלולם: יובלון מנחתי. האמות יובלון אותם לי לנחתי וכן ישעיה הוא אוכר והיא את כל אחיהם מפל תהיה בנחתי לה וגו': (יא) עליו נאותך. אותם שבתאים בעולם הם נבי הרוח ואין חושבים שום אדם לכלום: (יב) והשארתי בקרפך עם עני ודל. כשאסיר האמותים מן

יהיו סתיו לכן הא בקרבני: יי בענקא ההיא לא הבהתו מפל עובדוך בישא די מרתה במימרי אני דכן אנני מגויה פקיפי הישבחהך ולא תוסיפון לאתרברגא עוד בסווא דקדושי: יי ואשאר מגויה עם ענקתן ומקבל עולבן ותרחתון בשקיא דני: יי שארא דישאר לא יעבדון שקר ולא ימללון פדבין ולא ישבחהו בפומיהו לישן דגדלין ארי אינון

רש"י

עתי. אח המחפלין אלי בת פוצי. כנסות נפלותי אשר הפילותי: (יא) לא תבושי מפל עלייתך. כי כבר לקית ונראה עונך: (יב) עם עני ודל. עם עמונת

הארץ אשר שם עם עני ויפול. וכנע. כמו עד מהי פאנת אבן עזרא

סס גוי וככה בת פוצי ויחברו ו"ו כמו כמח ויה על כן אמר יובלון מנחתי כתיבה יש אומרים כי עתה ישראל שהם עומרים לשם והם נפול' בניים יובלון מנחה לשם: (יא) ביום. עליו גאוהך. שהיו מתנאים בעבור היותם יושבים בהר קדשי: (יב) והשארתי. וחסו בשם. ולא יתנלו לו יסוכו לכנע: (יג) שארית. עטם שלרית כי

ישראל לירושלים למנחת כמ"ש בנבואת ישעיה הוי ארץ צלצל בנפשו אשר מעבר לנהרי כוש ואמר בעת ההיא ובל שי לה צבאות עם סמיך וכמורם: תתי בת פוצי. שם אבה וא משפחה שהיא מעבר לנהרי כוש. ונתון פ"ו עתתי שקרא האל יהודך שם לישראל עתתי שיעתר להם ה' וקרא שםם בה פוצי כלומר עדה הנמצים בנלות וכו"ל. מעבר לנהרי הודו כרחמין יתובן נלות. עמי איתנלות ויהוה פיתין להו את קרבנין: יי ביום ההוא לא תבושי מפל עלייתך. לא תצטרכי ליבוש ולהכלם מפל מעשיך שתעשי בי בלם יהיו ביושר ואלו

כמו כוכן הוה שצרכה את ליבוש ולהכלם ממעשיך הרעים אשר תעשו ו"ש אשר פשנת בי פ"ו אשר פשנת בי עתה אבל בזמן ההוא לא תבושי: כי אז אסיר מקרפך עליו נאותך. כלומר הנאים והעלויים והשכחים לחבר גאיה ונבחה אסיר או חקבנין כמ"ש בנבואת זכריה וצופתים. כגוף את החבץ ובחננים ככתן הן עליו נאותך שוכר ופי' עני כמו עניו ר"ל שפל רוח ודל ר"ל שנפשו דלה גמולה וכו"ל ענות ומקבל עולבן וכן עני ורוכב על החמור כמו עני: (יג) שארית ישראל. פבורת הוא:

מכרם ודל ר"ל שנפשו דלה גמולה וכו"ל ענות ומקבל עולבן וכן עני ורוכב על החמור כמו עני: (יג) שארית ישראל. פבורת הוא:

מצורה דוד

אנשים מגני ישראל כמ"ס הוי חן וגו' הכי מעבר לנהרי כוש וגו' (ישעיה י"ב) וסכוף הענין נלמד ביום ההוא אצל יובל' ל"ב אלוס כל ממוקב וגו' (שם) (יא) לא תבושי. לא תסכול נוסה בעיניו כל כוש העליו' והמטפי' אשר פשנת בי מלוא: אסיר בקרפך. ר"ל עוד זה חך העני ולק' לו: לגבהה עוד. לכתנלות עוד: בהר קדשי. כ"ל הכשמים יהיו נכנעים כעני ודל ויהם כשם פ"ו: (יג) שארית ישראל. כי לו המה יעמו ויכללו ולק' עי' יהיהם בין כפת שיכנסו פורוש ע"ט

גדל מולי והוא סס אומה: יובלון. עניי כהלה כמו יוכל שי (ישעיה י"ב): (יב) עני ודל. כ"ל מוכנע עני ודל: וחסו. ענין כסחון: (יג) הרמית. מלשון דעיה ומנחה: ידעו. מלשון מנחה: לא ימצא מי כך שימכהוהשאר בנלותו ולכן לא תבוש עוד כי בעבור כ"ל הויכח ככר קדשי הוא יובלום: (יג) עם עני ודל. כ"ל הכשמים יהיו נכנעים כעני ודל ויהם כשם פ"ו: (יג) שארית ישראל. הכשמים הם לא יעשו ע' ד עולה: לשון הרמית. אמרי

הייבין דיה נאה אונ צו האלקיין ויה האפערדיג און סיון הייליגין בארן: (יב) והשארתי בקרפך עם עני ודל אונ איה וועל איקער לאוין צווישין דיר איין פרום פאלק ווס וועלנין זיין. וים אונ וועלנין ליידין שאנד ווען אייקער וועט זיי קבנה זיין וחסו בשם ה' אונ זיי וועלנין זיה בשיצין אונ פד זיך ערין אין גאמס נאמן: (יג) שארית ישראל לא יעשו עולה דם איקער בלייבונג פון די ישראל וועלנין גיט קיין און דעם אונ וועלען גיט ביידין קיין ליגינט ולא יבנאו קתיים לשון קתיים אונ עם וועט גיט ווערין גיפונג אין זייער מויל איין פאלקש לשון בלוך פאלקשען יידי כי הנה ירעו וירצו ויפרידו דען זיי וועלנין זיה פאסין בלייבאר

זאלין אים דיגען אין איין חבורתה: (י) אונ די וואס זענן מעבר לנהרי כוש פון יעקב זייט טייכין פון כוש עתתי בת פוצי יובלון מנחתי די אומות עקרי אונ בת פוצי די וועלנין מיר ברענגין איין סקנה: (יא) ביום ההוא לא תבושי אין דעם דאזיגן סאג וועסטו בנקת ישראל גיט פד שקמט ווערין פון ווענין אלי דיגע מעשים ווס דו וועסט קימט צי מורד ינווען אין מיר נאם ווארונ דו וועסט שון האבין במוקבן איין עונש פאר ביינע זינד כי אז אסיר סקנה עליי נאמה דען דענקט קאל וועל איה אפ סאג פון צווישין דיר די גיפרייטע פון ביינע האפערדיגע ליים ולא תוסיפי לגבהה עוד בהר קדשי אונ דו וועסט גיט קערין צו דר

יָרְעוּ וּרְבִצּוּ וְאִין מַחְרִיד : יְד רָנִי
 בַּת־צִיּוֹן הָרִיעוּ יִשְׂרָאֵל שִׁמְחוּ וְעָלְזוּ
 בְּכָל־לֵב בַּת יְרוּשָׁלַם : מו הַסִּיר יְהוָה
 מִשְׁפָּטֶיהָ פָּנָה אֵיבֶה מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל
 יְהוָה בְּקִרְבָּךְ לֹא תִרְאֶה רַע עוֹד :
 מו בַּיּוֹם הַהוּא יֹאמֶר לְיְרוּשָׁלַם אֲלֵי־
 תִּירְאֵי צִיּוֹן אֲלֵי־יִרְפוּ יָדֶיךָ : י' יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבָּךְ גְּבוּר וְיִשְׁעֵי יְשִׁישׁ
 עָלֶיךָ בְּשִׂמְחָה יַחְרִישׁ בְּאַהֲבָתוֹ יִגִּיל

יהפּרנסון וישרון וליה
 ד סגיר : יד שבחי
 פנשתא דציון ובו עו
 ישראל חדו ובעו בכל
 לפא פנשתא דירושלם :
 טו אנלי יו דני שקרא
 סגויה פלי בעלי דבביה
 סלכיה דישראל יו אמר
 לאשראה שכנתיה
 בגניה לא תדלן מן
 קדם בישא עוד :
 טו בערנא היהא תאמר
 לירושלם לא תדלון
 ציון לא יתשלן ידך :
 י' י' אלהך אמר
 לאשראה שכנתיה
 בגניה גבר פריק יחרי
 עלך בחרון וכבוש על
 חובק ברהמניה ודון

עליך ג"א תרא : ת"א סגיר : ט"א קנ סטודיון נח :

רש"י

ומקבל עולכן : (טו) משפטיך . יסוריד (יוסטיליא)
 בלע"ט : (י) גבור וישע . גבור הוא יושע מן האויב :
 (יח) חרוש באהבה . יכסה על פשעך בלהבתו

אבן עזרא

יאזדון הגאים : הרבויה . כמו הרבית : (יד) רני .
 הריעו ישראל . הם השבטים : ועלו . כמו מלכי עליו :
 (טו) הסיר . משפטיך . האויבים יחמרו פנה מתן
 לוויכך והסס הוא מלכך לא תירא עוד מהאויב : (טז) ביום .
 האויבים יחמרו לה ככה ויודו כי אין כח לאויב לפני הסס :
 (יז) ה' . כי הסס גבור וישע : יחריש . שלא יזכר לך
 יאמרו אחד לחברו ויש האויבים יאמרו לה וידוכי אין הכח בידם לפני האל יחי : אל ירפו ידך . כמו יתנו יקר גם יסנא יד ל'
 זכר והנה בו כגילת ספר : (יח) ה' אלהיך בקרבך . אחר שהוא בקרבך אל דרו ידך כי היא גבור וישעית אותך מגבורי הגוים :
 (יח) חרוש באהבה . ישתוק על פשעיך שעשית כבר באהבתו איתך :

מצודת דוד

כין בעת טירכנו : (יד) רני . זה רני עתה ליון וישראל הרעיו מדועת
 כעמה : (טו) הסיר ה' משפטיך . ככחוק מתן ממשט יסורים
 סהים ען עמו : פנה אויבך . יבער את אויבך מן העולם : ה'
 בקרבך . טסה סכינתו בקרבך וזה תיכלו עוד ממשט כי לא טעה
 ענין : (טז) יאמר לירושלים . יסיה נאמה לה דכרס ס' אל תפחד
 מדבר רע : (יז) גבור וישע . ליל הוא הכורט טעמס הנכונות

פרוש ע"מ

פלוטר ויי וועלין גישפיינט ווערין אונ וועלין הערן
 אונ רוען אונ קיינער וועט זיין גיט דר שרעקין :
 (יד) רני בת ציון הישי ישראל ויגן דו שטאמט ציון אונ
 שאלט איר ישראל שפח ונלי בכל לב בת ירושלים פרוי
 דיק אונ זיי פרייליך מיט דעם גאנצין הארצין דוא
 שטאמט ירושלים : (טו) הסיר ה' משפטיך פנה אייבך
 גאמט האמט אפ גיטאן דייע וסורים אונ האמט אום
 גיראכט דייע פוינט פליה ישראל ה' בקרבך גאמט דר
 מלך פון די ישראל האמט גימאכט רוען ויין שכינה
 צווישין דיר ציון אונ ירושלים דרום ואלקטמו קיין
 מורא גיט האבין נאך פר קיין פרוי : (טז) ביום ההוא
 יאמר לירושלים אל תיראי אין דעם דאוונגן טאג וועט

מהר"י קרא

לענות ספנו . הרגומו לאהבנא : (טו) הסיר ה' משפטיך .
 פתרונו יסור הקב"ה יסורין שנשפטה בס' : (יז) יחריש באהבתו .
 וכן תרגם יומתן וככזה על חובדן כרהומיה :

רד"ק

שנכישלו ישראל ללבאן אמר ירעו ורבצו ורלל כי בשכר זה שלא
 יעשו עולה ולא ידברו כוב ירעו וירבצו : (יד) רני בת ציון הריעו
 ישראל . עשרת השבטים : שבחי ועלו . כפל הענין במיש
 לחוק השמחה : בת ציון . בת ירושלים כפל הענין במיש :
 (טו) הסיר ה' משפטיך . משפטי הגוים שהיו נותנים עלך
 בגלות והי ארי אנלי ה' דייע שקרא בענין : פנה אויבך . פנה
 אותם בארבע שלא יהיו שם עוד . פנה כפר ואנכי מניח הבית :
 מלך ישראל ה' בקרבך . אחר שהוא שוכן בקרבך לא תרא
 רע עוד : (טז) ביום ההוא יאמר . אחר הנביאים יאמרו לה אז
 יאמרו אחד לחברו ויש האויבים יאמרו לה וידוכי אין הכח בידם לפני האל יחי : אל ירפו ידך . כמו יתנו יקר גם יסנא יד ל'
 זכר והנה בו כגילת ספר : (יח) ה' אלהיך בקרבך . אחר שהוא בקרבך אל דרו ידך כי היא גבור וישעית אותך מגבורי הגוים :
 (יח) חרוש באהבה . ישתוק על פשעיך שעשית כבר באהבתו איתך :

מצודת ציון

ורבצו . ענין טסיכה לזוח : (טו) פנה . ענין סכסס וכיער כמו
 סניס לפניה (סחלים ס') : (טז) ירפו ידך . קן נקלה כמפתח
 ומתייחס וכן וסס דים (ט"ז י"ז) : (יח) יחריש . ענין ספיקה כמו

מסמה וליון יסיה נאמה לא יסיה לך עוד כסין יסיה לספתה
 סללה וכה וישע לך : יחריש באהבתו . בענין לסכנו לך יסיהו

ועיין גי'אגמט צו ירושלים דוא ואלקטם קיין מורא
 גיט האבין ציון אל ירפו ידך אונ דו שטאמט ציון לאזין
 גיט גישלאפט ווערין דייע הענט : (יז) ה' אלהיך
 בקרבך גבור וישע דען גאמט דיין האר האמט גימאכט
 רוען ויין שכינה צווישין דיר ער איז איין שמאךקר
 גאמט אונ איין העלפער ווס העלפט דיר גישע עניד
 בשפחה יחריש באהבתו ער וועט זיה פרייען אוף די
 ישראל מיט פרייד אונ וועט פון שווייגן אוף דייע
 זינד פון וועיגן ויין ליבשעפט ווס ער הט דיק ליב
 גיל עניד גרען וועט זיה פרייען אוף דיר מיט
 גי'אגמט : (יח) נאמט גיט ספיקה אקספתי די וואס
 וענין גי'ווען אום גי'וועגן פון צו האלקטין שבתוה אונ

עֲלֶיךָ בְּרִנָּה: י' נוֹגֵי מְמוּעַד אֲסַפְתִּי
 מִמֶּךָ הָיוּ מִשְׁאֵת עֲלֶיךָ חֲרָפָה: י"ג הֲנִי
 עֲשֵׂה אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂיךָ בְּעֵת הַהִיא
 וְהוֹשַׁעְתִּי אֶת-הַצֹּלָעָה וְהַנְּהַרְתִּי
 אֶקְבִּץ וְשִׁמְתִים לְתַהֲלָה וְלִשְׁם בְּכָל-
 הָאָרֶץ בְּשֵׁתָם: י"ב בְּעֵת הַהִיא אָבִיא
 אֶתְכֶם וּבְעֵת קִבְצִי אֶתְכֶם כִּי-אֶתֶן

עֲלֶיךָ בְּרִינָה: י"ד הָיוּ
 מִמֶּךָ הָיוּ מִשְׁאֵת עֲלֶיךָ חֲרָפָה: י"ג הֲנִי
 עֲשֵׂה אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂיךָ בְּעֵת הַהִיא
 וְהוֹשַׁעְתִּי אֶת-הַצֹּלָעָה וְהַנְּהַרְתִּי
 אֶקְבִּץ וְשִׁמְתִים לְתַהֲלָה וְלִשְׁם בְּכָל-
 הָאָרֶץ בְּשֵׁתָם: י"ב בְּעֵת הַהִיא אָבִיא
 אֶתְכֶם וּבְעֵת קִבְצִי אֶתְכֶם כִּי-אֶתֶן

ה' א נוני ממועד. ברכות טו ז

מדר"י קרא

על כל פשעים הכסת אהבה: (יח) נוני ממועד אספתי כמך היו. אורחם שהם נזיבים ואבילים מבלי באי מועד כפי אספתי את שלומי בהם שנהרגו ונחרב בית המקדש ואספתי אורחם שהיו באים סבך לירושלום: משאת עליה חרפה. לא ישאו עוד חרפה בגוים שאקבץ אורחם כן הגלות ובית אבנה נאום ה': (יח) הנוני עושה את כל מעשיו. והוא כמו וסוטהו רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם. ולשון טיפוסה ברגלים זאת: ושמהם

רשי

(יח) נוני ממועד. אספתי את המולאים ממועדי שלח היו משמרים שנתות וימים טובים: אספתי. כליתי: כמך היו. מעמד היו: משאת עליה חרפה. על אותה חרפה הויה לך משאת חרפה: נוני. לשון המולאים כמו הנו סיני (משלי כ"ה) כאשר הונה מן המסילה (שמואל ז' כ') ואין שורש בתיבה חלל הגוי"ל לנדה: ויש לפתרו לשון עיטוי כמו וסוטהו רשעים (מלאכי ג'): היו גם לכסתם גם אהבה לשם ולחנה:

אבן עזרא

רעהך: (יח) נוני. כנין נפעל מנזרה יגון ופירוש ממועד מקום התחברות ישראל. במועדים כמו שרפו כל מועדי אל בלרץ והנה אספתי אותם אליך כי ממש היו עושים על אצותם: משאת. ששאלו חרפה עליך ירושלים על כן עשית: (יט) הנוני עושה. כלה ורבי משה חזקוני אמר ושמ עשו לדי בתוליהן והם שני בנינים קל וכבד. ועשם בכל הארץ בשתם יתביישו בניוים כראותם הגולה שהיתה לתהלה ורבי משה חזקוני אמר כמו ונשלמה פרים שפתינו האהן כבורי פשעי וכן בכל הארץ תחת בשתם: (כ) בעת ההיא. תברת כטור אחר ובעת ההיא בקבצתי אתכם ואת כ"ת בעת

מצודת דוד

על הצעות ששית מלא ולא חסדם לך לכלעמך: יגיל וגו'. יגל הדבר להפגת הענין: (יח) נוני ממועד. אל מנו ירושלים יאמר בניך שיהיו מלאו יגון בעבור ארסור זמן הגולה הכס הכנסתים אליך כי ממש היו וסוטהו לתיק מס: משאת עליה חרפה. יגל ככל כשלו על חבני ירושלים חרפה מוזכר ביחוסם בחנין אצותים: (יט) הנוני עושה. הני חסדם ותמנעו את כל הספיקים ששתי חסד: בעת ההיא. כונן הגולה חסדם מוסם: והרשעיהו. ואלו רשעים חס עורפם חסד כיוול ללגנם ששתי יקמה לזון מעקוביהו הנדחה. ענין כמ"ס: רשעיהו. שפיס חסדם להחלה ופחדום בס טוב בכל (כ) בעת ההיא וגו'. זה חזק על עבדת השפיקים כל מה שיש כי צננין בית הכני ללחם חסד הגולה הויה חסדי לחסדם: זה חזק על יחוסם כלומר: הם כי צננין בית הכני לא חסדם כוננם חלל בעת הגולה הויה חסד:

רד"ק

יח נוני ממועד. מניין יגון מבנין נפעל כמו בהולותיה נגות אבר כנגד ציון וירושלים בגים שהיו נזיבים ממועד הגאולה שארץ כל כך הנה אספתי אותם אליך כי כמך היו יוצאו בגלות ועתה אספתי אותם אליך והפעם על בנייהם ויש לומר גם הם עצמם ורמז בזה להחיות הטהים: משאת עליה חרפה. כי כבר נשאו חרפה גדולה ימים רבים. עליה ר"ל על ירושלים ומה שדבר לכח ולא לניכוח ב' ש' רבים כמפורסם במקרא. משאת שם: (יט) הנוני עושה. כמו בשמות מצרים דרדך ענין החיותה והכתישה וי"ת כמשמעו עם הסרון ה"א אנו כבוד גמירא עם כל כשעבדיך: בכל הארץ בשתם. ש"י בכל ארץ הגלות שלקחו שם בשתם שם יהיו לשם ולחלה: (כ) בעת ההיא. ובעת קבצי אתכם. ובעת ההיא יהיה קבצי אתכם יהיה חסר ובעת זהויה שוכר עומרת במקום שתיים וכן ת"י ובעדנא ההיא:

מצודת ציון

והחכם לה (במדבר ל'): (יח) נוני. מלשון יגון ותוסה: ממועד. ענין זמן וזמן כמו למועד חסוד אליך (בדלשית "ח): אספתי. ענין חסדם כמו ואין חסד ממשך אותם (סופטים י"ט): משאת. מלשון מלא וסבל: (יט) עושה. ענין חסדם ומשור כמו בעשום מלשין דרדך ויחזקל (כ"ג): בנין. מלשון עיני: הגולה. הכתובה כמו והוא לזכר על ימינו (בדלשית ל"ב): והנדרתה. מל' דחיס: להחלה. מלשון חלל ופעה: ולשם. ר"ל לפעוסם שם

ישאל כהנה מאלה ללחום העושים הנה חקבן חוסה והיא ככל החקבן שלקחו בשתם ר"ל צמק מים שהיו נשוחם שם יהיו לחלה: (כ) בעת ההיא חסד הגולה הויה חסדי לחסדם: זה חזק על יחוסם כלומר: הם כי צננין בית הכני לא חסדם כוננם חלל בעת הגולה הויה חסד:

פירוש ע"מ

ימים טובים די האב איך ציון יגמאן אונ פר קנעם
 פחד היו ווס ויי ענן גיועון פון דיון פאלק דרו ישראל
 משאת עליה חרפה אונ דו האקבץ גיטראנג אונ גירלימין
 אופ די עבירות ציון שאנד: (יט) הנוני עושה את כל
 מעשיו נון איך נאם וועל צו טרעקטין אונ דר דאוניג
 צייט אלע און גייען פייניגער ווישעמתי את הגולה אונ
 וועל קעלפין דר היינעדיגער בנסתה והנדרתה אפצו

אונ די פר שמוסקענע פנסיה וועל איך איין נאמלין
 וישפיקם לתהלה אונ וועל יגו טאן צו איין רובינג אונ
 צו איין גומין שם אין דעם גאנצין לאנד ווס ויייער
 בושה איך דארטין גייעקן גיווארין: (כ) בעת ההיא
 אביא אתכם אין דר דאוניגער צייט וועל איך איך
 בקענגן אונ אין דר צייט וועל איך איך איין נאמלין
 אין אייער לאנד כי אמו אתכם לשם ולחלה דען איך

אֶתְכֶם לְשֵׁם וְלִתְהַלָּה בְּכָל עַמֵּי הָאָרֶץ
 בְּשׁוּבֵי אֶת־שַׁבּוֹתֵיכֶם לְעֵינֵיכֶם
 אָמַר יְהוָה :

אֶקְרִיב גְּלוּתְכֶון אֲדִי
 אֶסֶן יְהִי כֹון לְשׁוֹם
 וְלִתְשַׁבְּחָא קְבֵל עֲקָמִי
 אַרְעָא פִד אֶתִיב יִת
 גְּלוּתְכֶון לְעֵינֶיכֶון
 אָמַר יְי :

מהר"י קרא

לתהלה ולשם בכל הארץ בשתם. פתח' בכל הנלויות שנשארתי חרפה ובושת אשימם עכשיו לתהלה ולשם ולתפארת בשובי את שבותיכם לעיניכם אמר ה' :

אבן עזרא

השרת בעבור אחרת בקבלי זאת דעת רבי משה ואין לורך : שבותיכם . ל' רבים וכן ושבתי שביחך כתוב הנח ל' רבים את שבותיכם . כמו ושבתי שביחך בתוכהנה : ושבותכם בי"ו שור"ק ושביחך בי"ד ובחירק :

לענייכם . בעיניכם תראו זה שאמר השם וקדמונינו ז"ל חברו אלה השנים עשר ספרים ושמוס ספר אחד במשכן כ"ד ספרים בעבור היות הספרים קטנים והם מעטם אחד כי כולם נבואות עתידות ואין ככה החמש מגילות כי איכה הפך שיר השירים ובעבור היות לפניה צימי יאשיהו שמוהו תשיעי כי האחרים היו אחר גלות בכל :

מצודת דוד

בגולם כי בענין שהיו לפהלה בכל העולם יבואו למנחה לירושלים את מי אשר ימלאו בקלות הארץ : בשובי . בעת אשקוט ואבניע את בני השבי לשבת שלחן או תהיו למהלה : לענייכם . בוס ירמוז על תהיית המצויס לומר לכני דורו הכה תעמדו בחמיה ואת זה תראו בעיניכם קן אמר ה' :

פירוש ע"מ

וועל אייה געבן צו איין לובונג צווישן א"י פֿעלְקֶר אום קערין אייער אום קערונג קלומר אייערע פֿר פון דר ערד בשובי את שבותיכם לעיניכם ווען איה וועל מריבֿענע פֿר אייערע אויגן אפר ה' און זאגט גאמט :

